Самостійна Україна

INDEPENDENT UKRAINE

ЗМІСТ

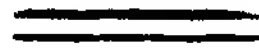
Ч. 1 — 2 (253-254) **1973**

«САМОСТІЙНА УКРАЇНА»

Орган Організації Державного Відродження України (ОДВУ)
та Ідеологічно-Споріднених Націоналістичних Організацій (ІСНО).
Видає Видавнича Спілка в Чікаго, Ілл. ЗДА

"INDEPENDENT UKRAINE„

Published by Ukrainian American Publishing Co., Inc.
2315 West Chicago Avenue, Chicago, Ill., 60622 USA
Editor in Chief Denys Kwitkowsky

Адреса Редакції:

DENYS KWITKOWSKY
7012 Michigan Avenue
Detroit, Michigan 48210, USA

Адреса Адміністрації:

INDEPENDENT UKRAINE
2315 W. CHIGAGO AVENUE
CHICAGO, ILL. 60622 USA

ВІД РЕДАКЦІЇ

З цим числом «Самостійна Україна» дістає нове обличчя і нове завдання. В першу чергу поширюється її Редакція. В другу чергу, хоч вона остається і на майбутнє органом Центральної Управи Організації Державного Відродження України (ЦУ ОДВУ), її обсяг і завдання значно поширюються, бо вона буде також органом Ідеологічно Споріднених Націоналістичних Організацій (ІСНО).

Редагує «Самостійну Україну» Редакційна Колегія в такому складі: Головний Редактор — Д-р Денис Квітковський, Відповідальний Редактор — Михайло Панасюк, члени: інж. Степан Куропась, проф. Михайло Михалевич, проф. Юрій Пундик, Д-р Зиновій Книш, Микола Плавюк, пресовий референт ЦУ — інж. Василь Нагірняк.

Будучи органом ЦУ ОДВУ та ІСНО, редакція журналу обслуговуватиме всі терени, на яких діють організації або делегатури системи Ідеологічно Споріднених Націоналістичних Організацій (ІСНО). Це відноситься в першу чергу, до таких теренів як Канада, Европа, Південна Америка, Австралія та інші.

З поширенням географічного засягу СУ, поширюється і поглиблюється її зміст. «Самостійна Україна», намагатиметься стати речником цілого Українського Націоналістичного Руху.

«Самостійна Україна» інформуватиме своїх читачів про найважливіші події в системі ІСНО, в тому й ОДВУ, бо ОДВУ є в системі ІСНО і рівночасно намагатиметься бути речником цілої системи ІСНО, як суспільно-громадських організацій Українського Націоналістичного Руху.

Це не означає, що «Самостійна Україна» не міститиме на своїх сторінках статтей політичного характеру. Це тільки означає, що статті з політичною тематикою в «С. У.» матимуть загально-дискусійний характер, хіба що редакція виразно зазначить, що певна стаття, комунікат чи резолюції друкується як офіційна позиція, в такій чи іншій ділянці, ПУН — ОУН.

«Самостійна Україна» намагатиметься бути трибуною всіє великої сім'ї ІСНО з завданням не тільки находити спільну мову, спільні позиції в многогарних завданнях ІСНО, але й бути ініціятором та координатором спільної думки і дії.

«Самостійна Україна міститиме на своїх сторінках статті ВСІХ УКРАЇНЦІВ, які стоять на плятформі національно-державної самостійности України. Редакція застерігає за собою тільки право відкинути статтю, якщо вона не відповідатиме вимогам журналістичної етики, об'єктивности й серіозности трактування теми. Це відноситься до ВСІХ СТАТТЕЙ, значить і до статтей авторів, як членами тієї чи іншої організації з системи ІСНО. Інші, не відкинені статті, матимуть звичайно дискусійний характер і так вони будуть зазначені. Тільки редакційні статті віддзеркалюватимуть ПОЗИЦІЇ ІСНО в цілому, чи певних складових організацій ІСНО.

З такими заложеннями і з таким наміром пускаємо в світ це число «Самостійної України».

Редакція

Д-р Денис Квітковський

ДЕЩО ПРО НАШІ ПОЗИЦІЇ

«Самостійна Україна» поставила собі за мету бути речником не тільки ОДВУ, але, по-можливості, всего Українського Націоналістичного Руху, чи краще його рам'ям, зорганізованого в системі Ідеологічно Споріднених Націоналістичних Організацій (ІСНО). Це не легке завдання виконуватимемо в серії статтей. При цьому ніколи не претендуватимемо на непомильність і тому завжди дуже уважливо розглядатимемо кожну протилежну думку.

Але це не означає, що ми будемо вічними дискутантами. Ні. Ми вже маємо, і працюватимемо над випрацюванням нових засад і вартостей, за які будемо боротися і які будемо намагатися переводити в життя. Хочемо бути, і будемо, речником певних ясно окреслених ідей і позицій, за здійснення яких будемо боротися. Для цієї мети шукатимемо зрозуміння і поперття якнайширшого прошарку нашого громадянства.

В першу чергу наші очі і наші дії будуть спрямовані на рідні землі, бо доля нашого народу в Україні є нашою долею. Уважаючи себе, а в тому і всю нашу українську громаду в цілому світі поза межами України, нероздільною частиною української нації, ми шукатимемо нашого місця і нашої ролі в боротьбі української нації за її повну національно-державну свободу.

Тому в нашій праці поза Україною, ми, в нашому думанні і в наших діях, шукатимемо УКРАЇНСЬКОЇ РАЦІЇ в кожному потягненні. Українська рація диктуватиме нам наші позиції, наше становище у відношенні, наприклад, до ДЦ УНР, до СКВУ, до УККА, до КУК... Це не легке завдання. Це, в додатку, надзвичайно відповідальне завдання. І тому, як люди, ми зможемо часом помилятися. Але ми робитимемо всі намагання, щоб направити нашу помилку, якщо зайде така потреба, і якщо, на нашу думку, цього вимагатиме українська рація.

Ми за єдність нашої думки, наших змагань, нашої дії. Ми щонайменше за КООРДИНАЦІЮ нашої дії, якщо не можливо осягнути єдности думки і дії. Але єдність не є абсолютною вартістю в собі. Може бути гнила і навіть шкідлива єдність. Єдність, яка потуряє злу є шкідливою єдністю. Непротиставлення злу є рівне з потуранням злу. Великі ідеї набирали життя і ставали дійсністю тільки завдяки апостолам тих ідей, — людей, для яких і фізична смерть не була страшною. Це ті, які поборювали смерть своєю смертю. Таких людей нам треба сьогодні більше як колинебудь у нашій історії. І ми віримо в таку українську людину. І ми віримо, що так як апостоли, в ім'я Христа-Бога, мали не тільки відвагу поставити чоло всемогутньому тоді Римові, але й остаточно повалити його, то й українські новітні апостоли спершу захитають, а потім остаточно повалять і новітній «Третій Рим» московського народу. В цьому напрямі буде розвиватися наша думка і наша дія.

Тому, наприклад, згідно з Резолюціями прийнятими 31-им З'їздом ОДВУ в Чікаґо («С. У.» за листопад-грудень 1972 р.), в справі ДЦ УНР, З'їзд одобряє становище Проводу Українських Націоналістів у справі ДЦ УНР та вірить, що і на цьоому важливову відтинку нашого політичного життя поза Україною переможе УКРАЇНСЬКА РАЦІЯ і ДЦ УНР зможе стати не так символом, як дійсним осередком всіх українських державницьких сил поза Україною. ДЦ УНР, якщо хоче бути дійсно тим

державним, всіх нас об'єднуючим центром, то не сміє він потурати ані особистим амбіціям, ні вузько-партійним інтересам.

Ті ж резолюції ОДВУ стверджують, що УККА є «доброю, корисною центральною установою українців у ЗДА», але рівночасно вказують і на деякі недоліки цієї організації. ЦУ ОДВУ започатковує акцію оновлення і оздоровлення цієї «організації організацій» і, через своїх там представників, доведе цю свою концепцію до відома так відповідних органів УККА як і всього нашого громадянства. Уважаємо, наприклад, вихід Українського Робітничого Союзу з керівних органів УККА явищем нездоровим і навіть загрозливим. Уважаємо, далі, відсутність Українських Церков у рядах УККА явищем негативним, тим більше, що знаємо, як деякі наші церковні чинники такої участи хотіли і навіть домагалися. Наші Церкви є в СКВУ, чому не має їх в УККА? Про інші недоліки в УККА, і як їх направити, писатимемо пізніше.

Проблема молоді, також з точки зору української рації, буде предметом наших міркувань і позицій. Хочемо трактувати нашу молодь, як людей зрілих, а не як таких, що потребують ще няньки, тому будемо змагатися за те, щоб підготовляти і запрацьовувати їх та перекидати на їх плечі повний відповідальности тягар — перебрання в свої руки керми нашого національного життя поза Україною. Не забуваймо, що в Україні молодь, а не «старші і досвідчені» виповіли війну московській червоній імперії і гідно та мужньо взяли на себе апостольський хрест. З писань цієї молоді та з хоч скупих, але достовірних інформацій про неї довідуємося, що до керми національної справи приступила ця наша молодь на рідних землях з дуже старанною і глибокою підготовкою. Такої ж підготовки вимагатимемо і від нашої молоді поза Україною. Вся наша молодь, там і тут, мусить найти спільну мову, бо вся молодь, і всі ми разом маємо одну і ту саму мету: свобода.

Хочемо бути співтворцями нового українського життя — в свободі і в гідності.

Микола Плавюк

НАПЕРЕДОДНІ ДРУГОГО КОНҐРЕСУ СКВУ

В цьому році кінчається каденція Секретаріяту СКВУ, вибраного в 1967 році, а в парі з тим, згідно з вимогами статуту, відбудеться II Конґрес СКВУ. Всі ознаки вказують на те, що він відбудеться в Торонто. Якщо підготовка проходитиме успішно, то, правдоподібно, на початку листопада ц. р. цей Конгрес таки відбудеться.

Очевидно, що у зв'язку із тим є необхідна широка виміна думок нашої громади про те, чи дотеперішний досвід виправдав постання СКВУ та чи може потрібні зміни в його структурі і діяльности на майбтнє.

Перспектива 5-ти років не вистачає на те, щоб зробити повні висновки, але все ж таки з того досвіду нам необхідно дещо навчитися.

Так як в 1967 році так і тепер існує пекуча ПОТРЕБА для існування СКВУ. Вона є зумовлена як відносинами на українських землях. так і ситуацією яка існувала і існує серед українських поселень, поза Україною. Якшо українство поза межами України ще надальше вважає себе частиною української нації, мимо того що велика частина його формально-правно і психологічно вважає себе повноцінними

громадянами країн свого поселення — то воно мусить орієнтуватися на свій материк, на українську націю. Трагедія українського поселення є в тому, що сучасна Україна поневолена і через те немає свого державного проводу, який є звичайно ннайкращим виразником кожночасних потреб нації. Навпаки, мимо формального статусу УРСР, як держави українського народу, навіть мимо допущення її до ООН, теперішний уряд УРСР ані не є виразником стремлінь і потреб українського народу, ані не дбає про широку українську діяспору поза межами України. Він повністю є знаряддям центрального уряду СССР і на ділі виконує доручення, які послідовно зберігають УРСР фактично кольонією московського імперіяльного комплексу, названого під сучасну пору СССР.

Очевидно, що в такій ситуації українство вільного світу не лише не орієнтується, але категорично засуджує і відкидає право київського уряду УРСР говорити в імені українського народу.

Не маючи того видимого дороговказу, на який українство мало б орієнтуватися, не маючи того безспірного політично-державного авторитету, яким звичайно є уряд кожної вільної нації, а в нашому випадку ним повинен бути політичний Центр в Екзилі - ДЦ УНР — ми змушені орієнтуватися на збірну силу українства у вільному світі, яка все ж таки велика. Очевидно, що її вага і значення багато більші — якщо вона об'єднана. Відсутність консолідації всіх без рештки політичних сил в одному політичному центрі, мала великий вплив на необхідність об'єднання суспільно - громадських сил не тільки з метою самозбереження наших людей і їх надбань на чужині, але в неменшій мірі виконати відповідальну ролю та завдання по відношенні допомоги українському народові на рідних землях. Ось причина, яка як в 1967 році, як і тепер кажуть нам в ЄДНОСТИ І КООРДИНАЦІЇ ТВОРИТИ ЗБІРНУ СИЛУ УКРАЇНСТВА ВІЛЬНОГО СВІТУ. Тільки спершися на таку силу, ми можемо з успіхом підніматись до реалізації тих завдань, які перед нашою спільнотою в країнах нашого поселення, а в парі з тим бути допоміжним у визвольних змаганнях родові. Зрозуміло, що без розбудови української діяспори неможлива постійна і плянова допомога українському народові на рідних землях.

Така черговість завдань для декого помилкова. Існують серед нас погляди, що інтерес нації в поневоленню вимагає, щоб всі сили народу віддати на її визволення, а щойно осягнувши ту мету — можна реалізувати інші. Не оспорюючи в засаді правильности такої тези, обстоюємо погляд, що у випадку СКВУ — його роля вимагає від нього розбудови і закріплення організованого життя української спільноти у вільному світі а щойно тоді — допомагати нашому поневоленому народові.

Така черговість є оправданою ще й тому, що як в 1967 році так і тепер існує український політичний світ, який взяв на себе обов'язок вести чи допомагати нашому народові в Україні у його визвольній боротьбі. Для українськоого політичного світу це є основне завдання і було б недоцільним, якщо б на тому відтинку не було в нас чіткого і повного з'ясування розподілу завдань.

Останніх 5 років Секретаріят СКВУ дуже послідовно додержувався цих засад і вся його діяльність була позитивною в цих обох аспектах. СКВУ здобув собі «право громадянства» серед нашої спільноти, розголос про нього пройшов широко по землях України, повільно, але послідовно закріплюються зв'язки СКВУ в міжнародних кругах. Сам факт дії координаційного центру українських поселень у вільному світі вказує на те, що наша спільнота бажає жити, розвива-

тися, а не навпаки. Немає найменшого сумніву, що закріплення «доброго імени» СКВУ серед нашої спільноти було зумовлене тим, що він був побудований на базі широкої консолідації громадських сил, та в його проводі опинились представники всіх наших крайових громадських надбудов та представники наших Церков. Іншими словами, хоч СКВУ був певний новотвір, то все ж таки у його проводі були речники організацій, які мають довіря української спільноти.

Подрібні твіти з діяльности Секретаріяту СКВУ були подані до загального відома в 1970 році після закінчення дворічної каденції в Канаді та в 1972 році після закінчення каденції Секретаріяту в ЗДА. Ті звіти були широко дискутовані на сторінках української преси і тому не має потреби повторювати тієї дискусії. Але як тоді, так і тепер зарисувалися такі труднощі в діяльності Секретаріяту СКВУ, які треба поладнати, щоб забезпечити успішність його дії в майбутних роках. Ось деякі з них:

1. Ротаційність осідку Президії Секретаріяту СКВУ та надто тісне пов'язання персонального складу Секретаріяту СКВУ з громадськими надбудовами Канади, ЗДА і Европи і фінансова залежність СКВУ від КУК-УККА.

2. Неуточнення взаємовідносин в практичній дії між Секретаріятом СКВУ і українським політичним світом. Неуточнення характеру дії СКВУ на терені ООН.

3. Труднощі у взаємовідносинах між нашими Церквами, як між собою так і між ними і СКВУ.

4. Брак постійного фахового апарату в щоденній праці СКВУ, при активній участи молодших кадрів в його праці.

Ротаційність осідку Президії Секретаріяту СКВУ викликала поважні побоювання вже перед Першим Конґресом СКВУ в 1967 році. Але це була одинока база, на яку всі заінтересовані чинники могли погодитися. Після 5-ти років досвіду навіть найгарячіші оборонці тієї засади переконалися в її непрактичності і тому мусимо знайти кращу базу полагодження цієї справи. Вже в 1970 році дискутовано проєкт одного осідку Президії СКВУ на цілу каденцію з кількома бюрами для різних справ в різних країнах. Бо чому нпр. на терені Канади не могло б діяти центральне бюро Президії Секретаріяту СКВУ, де є, як дотепер, ще найкраще зорганізована українська спільнота. Але паралельно з тим, аж ніяк недоцільно на те бюро накладати обов'язки за зв'язок з ООН, чи ЮНЕСКО. Очевидно, що для таких акцій потрібно таки бюра в Нью Йорку чи Парижі. Дехто з ненадто великою увагою відноситься до ролі українського поселення в західно - европейських країнах, через їхню малочисельність. Але в Европі є наші високі школи і при них студійні осередки українських проблем в Україні, в сателітних країнах — можуть не гірше працювати як нпр. в ЗДА. Серед нас не має належного зрозуміння ваґи і значення в міжнародній політиці країн південно-американського континенту, чому б не зорганізувати бюра СКВУ для тих справ там і працювати систематично над здобуванням приятелів українській справі серед держав того континенту.

В парі з тим, мусить йти персональна обсада Аекретаріяту СКВУ та фінансова база його дії. Дотеперішний досвід вчить нас, що є важко поєднати працю в СКВУ і громадських крайових надбудовах. Ясно, що Секретаріят СКВУ не може бути відірваним від провідних кадрів нашого громадського життя, але при тому не можна забувати про те, що участь у проводі СКВУ це не лише почесть, але і обов'язок працювати. Тому слід вибирати такий склад Секретаріяту СКВУ на майбутнє, який зможе бути не лише

репрезентаційним, але і ПРАЦЕСПОСІБНИЙ.

У своїй праці СКВУ не може бути фінансово залежним від КУК і УККА, бо це не виправдало себе в минулому. За допомогою громадських організацій СКВУ мусить розбудувати свою окрему фінансову базу, сперту як на пожертвах громадянства так і на допомозі наших фінансових установ і підприємств. Без належної фінансової бази не можна очікувати успішнішої дії Секретаріяту СКВУ. Це очевидні недомагання внутрішнього порядку і їх можуть та мусять розв'язати таки громадські організації на II Конґресі СКВУ.

Але не менш важливими є і інші труднощі, поладнання яких вимагає співдії інших секторів нашого життя. Почнім від політичного. Вже на СКВУ в 1967 році виявилося, що різні чинники українського політичного життя, по різному оцінювали потребу його. Серед більшости було скептичне наставлення, мовляв, пождемо і побачимо що СКВУ осягне. Нажаль цей скептицизм існує в декого і дотепер. Ба що більше. Поширені, необосновані побоювання, що, мовляв, СКВУ узурпує собі справи, які не належать до нього і що СКВУ має інтенції конкурувати з нашим політичним світом.

Крім виразного з'ясування навіть статутом СКВУ, що він не може і не хоче діяти так, щоб його хтонебудь міг вважати державним чи політичним центром українського життя, в практичній дії Президія Секретаріяту все додержувалась цієї засади. Але це не вдовольняло наш політичний світ. Далі ширилися вістки, що, мовляв, чому СКВУ займається політикою. Очевидно, що тут мусить наступити чітке з'ясовання, ЯКОЮ ПОЛІТИКОЮ СКВУ МАЄ ЗАЙМАТИСЯ, А ЯКОЮ ВІН НЕ БУДЕ ЗАЙМАТИСЯ.

При з'ясуванню черговости завдань ми висловили думку, що визвольна політика належить до завдань українського політичного світу. Але це не може означати, що СКВУ і його підбудови стануть аполітичними в своїй дії. Зовсім ні! СКВУ має вести політичну акцію від імені українських спільнот, поселених поза Україною, а не від імені українського народу. Для декого це не є ясне, але добро справи вимагає, щоб українська політика, ведена українським політичним світом, була НЕЗАЛЕЖНОЮ і виходила лише з УКРАЇНСЬКОГО ІНТЕРЕСУ. Політика СКВУ мусить узгляднювати, що більшість його складових організацій репрезентують громадян різних країн інтерес України, але і в певній мірі їхні зобов'язання супроти країн свого поселення, випливаючі з їхнього громадянства. Правда деякі спроби наладнання співпраці між ДЦ УНР і СКВУ робили та ініціювали представники ОУН у Виконному Органі УНРади, але на жаль ці заходи не дали реальних наслідків. Зрозуміло, що проєкт передати ВО УНРади міг би послужити базою для ладнання цих зв'язків чи співпраці. Проте висліди VII-ої сесії УНРади показали, що теперішне керівництво відступило від плятформи консолідації із 1948 року та вступило на шлях деконсолідації чи як дехто інтерпретує «об'єднання ідейно споріднених сил». Такий стан на політичному відтинку ставить II-ий Конґрес СКВУ в дуже складне і відповідальне становище бути форумом поглиблення єдности українських сил на чужині, — а тим самим впливати в якійсь мірі на політичні чинники, закликаючи останніх до серйозних заходів для привернення внутрішнього миру і консолідації.

Для декого це теорія. Але на ділі це не так. І тому було б найдоцільніше, щоб при СКВУ були заступлені українські політичні чинники. Їх не повинні вибирати на Конґресах СКВУ. Вони повинні бути призначені проводами українських політичних середовищ і

спільно при СКВУ творити окреме тіло для зв'язку, яке б консультувало і УЗГІДНЮВАЛО із Президією Секретаріяту практичну співдію між СКВУ і українським політичним світом. Такий «окремий статус зв'язку» представників політичного сектора не перешкаджає вести своєї політики, але забезпечуватиме їм контакт із громадським світом. Що такий контакт для них є необхідний свідчить те, що важливіші наші політичні сили мають зв'язок з рядом співзвучних їм чи ідеологічно спорідненими громадськими організаціями. Навіть УНР-ада останньо, хоч і невдало, почала розбудовувати громадський сектор. Це ніяк не розв'язує потреби посійтного контакту мі Президією СКВУ і всіми українськими політичними силами. форма тих взаємовідносин мусить бути спільно вирішена до II Конґресу СКВУ, якщо ми не маємо повторяти помилок минулого.

Контакт між СКВУ і Українськими Церквами існував через вибір в склад Секретаріяту СКВУ Митрополита УАПЦ Мстислава, Митрополита УКЦ Максима і представників нашого протестантського життя. Участь представників Церков в складі Секретаріяту СКВУ була дуже хосенна і виправдала себе. Але цей спосіб має і свої слабості. Вибір Владик в склад Секретаріяту може часом поставити їх в дуже делікатне положення. Не за всі рішення Секретаріяту СКВУ є доцільно робити відвічальним Владик Українських Церков. Обов'язково треба до Другого Конґресу СКВУ узгіднити із всіма нашими Церквами спосіб їхнього представництва. Може і для них, подібно як і для політичного світу, створити окремий сектор, який буде мати вирішне слово в церковних справах, якими займається СКВУ, але буде вільний від співвідвічальности за справи, які не мають відношення до наших Церков. Такий спосіб оформлення представників церковного життя при СКВУ забезпечить для Секретаріяту СКВУ можливість самостійної дії, на випадок ускладнень чи непорозумінь чи то внутрі наших Церков чи між ними. Ми пережили в останніх роках явища, які ставили Секретаріят СКВУ з одної сторони, а з другої сторони Церкву чи її Владик в ситуації, які не можна було узгіднити і через те доходило до небажаних непорозумінь. Зростаюча вага наших Церков в житті нашої спільноти очевидна. Посилені атаки на них наших ворогів зростають. Тому є необхідність солідарної постави цілого нашого загалу з Українськими Церквами. Лише спільним фронтом зможемо встоятися проти посилених атак ворога.

І врешті остання, але далеко не маловажна справа фахового апарату в праці СКВУ. Праця Секретаріяту СКВУ проходить в дуже складній ситуації для української справи. Нові тенденції в політиці ЗДА і інших західних держав супроти СССР аж ніяк не сприяють українській справі. Але мимо того за останні роки зрозуміння ваги і значення української проблеми кольосально зросло в західному світі. В такій ситуації наша дія вимагає тонкости і професійности. Це ми можемо здобути включивши в працю СКВУ нові професійні кадри, які закидають нам, що в нашій дії замало праґматизму, а забагто підчиняємо прктичну політику ідеологічним інтерпретаціям. Ясно, що наша політична акція ніколи не може суперечити нашим засадничим заложенням, але рівночасно з тим навіть в такій невідрадній міжнародній ситуації можна багато більше здобути фаховими, висококваліфікованими силами, які виросли в нашій спільноті. Ось низка справ яка стоїть перед нашою спільнотою напередодні другого Конґресу СКВУ.

Відбуватиметься він саме в часі, коли в Україні проходить розгром сил спротиву. Скільки ми зможемо скріпити поставу їхню, коли дійдуть до

них вістки про те, що в програмі II Світового Конґресу Вільних Українців ми з'ясуємо наше відношення до них, ми вкажемо ЩО і ЯК ми готові допомогти їм, якщо ми заманіфестуємо солідарність з їхніми невпинними змаганнями з окупантом.

Другий Конґрес СКВУ відбуватиметься в часі, коли ворог через посилену акцію провокації проти провідних діячів українського життя у вільному світі хоче відвернути нашу увагу від головного фронту боротьби — на наші внутрішні розбіжности. Хай же цей Конґрес буде черговою нагодою заманіфестувати нашу зрілість і скріпить солідарний фронт проти всяких ворожих затій.

І врешті у відміну від 1967 року другий конґрес СКВУ відбудеться в часі, коли серед поневолених, чи загрожених московським імперіялізмом народів, сусідів України, зростає переконання, що в їхньому і нашому інтересі скоротити ряд фронтів, принайменше до часу поки баталія з спільним для всіх нас головним ворогом не є виграною.

Все це вказує на незвичайно велике значення події, яка має дати свідоцтво нашої зрілости. Спільно прямуймо до того, щоб той іспит наша спільнота здала блискуче.

Юрій Пундик

САМОСТІЙНИЦТВО І РЕАЛІТЕТИ

Навіть з віддалі більш як півсторіччя від проголошення Української Народньої Республіки не кожен усвідомлює історичне значення цього акту. Більшість з нас сприймає його як державно-політичний акт, а війну за переведення цього акту в життя ми популярно називаємо як «визвольні змагання». У дійсності ж, **це була революція, характером і наслідками подібна** до Великої Французької чи Американ**ської революцій** не так державно-творчих як радше **націо-творчих**. В її горнилі український нарід перетворився з етнічної групи в націю, а Україна з політичної програми стала уосібленням національної ідеї.

Про потужність цієї революції свідчить короткий час в якому «наші», «тутешні», «русини» і «руські» ставали **Українцями**. Фактором, який сприяв приспішенню цього процесу, було існування української нації «в потенції» ще до революції, свідомість її відмінности культурної і не завжди усвідомленої повністю, відмінности історичних традицій — тобто розрізнення між МИ і ВОНИ, яке соціологи розглядають як основний елемент у формуванні нації. Українська Революція перетворила «націю в потенції» в «націю в акції».

Життя має свої іронії: За останні двадцять років склад Об'єднаних Націй збільшився десятками «націй» - держав, яких годі вважати завершеними націями, спільнотами свідомими своєї культурно-історичної єдности; їхня «національність» — це конгломерат різновидних племен втиснений у встановлені історичною випадковістю кордони політично - державних творів, **політично суверенних і вільних.** Передбачуваний Марксом процес інтерналізації людських спільнот поступився перед непереможними силами національної диференціяції, силами націоналізмів. І лише московські володарі евро-азійського суходолу, спадкоємці царської оприччини і ленінської Чека, розпачливо намагаються спинити цей процес самовизначення,

теоретично в ім'я марксизму, а практично в ім'я російського націоналізму. Виник трагічний для нас парадокс: У той час, як примітивна **«нація»** Папуа - Нова Гвінея політично усамостійнюється, українець у Києві не відважується заговорити власною мовою.

Джан Коляска цитує слова якогось учня з Києва: «Волю для Азії! Волю Африці!» кричать у світі. Коли ж закричать «Волю Україні!»? Нарікання на байдужість світу і на «воріженьків», на жаль, увійшло у кров і традицію українського народу і стало виправданням нашої неспроможности виборoти політично - державну суверенність. Національна державність — це продукт двох духових сил: усвідомлення свого права на національну суверенність включно з бажанням скористатися цим правом, **і сили волі боротися за його здійснення.**

Українська Революція скристалізувала свідомість українського народу в напрямку прагнення до державної самостійности, бо навіть деякі українські комуністи незабаром після Революції вилікувалися із своїх мрій про «міжнароднє суспільство вільних від національних пересудів людей», а зокрема щирість «братніх» обіймів Москви. Приклад — М. Хвильовий, колишній чекіст, який наганом допомагав будувати «владу рад» в Україні, а десять років пізніше кинув гасло «Геть від Москви!».

Українське самостійництво — це вже програма політичного мінімум і по цей і по той бік московської «залізної заслони». Навіть програма політичної федерації з Росією, яка була ще досить жива пів століття тому в українському політичному думанні — і то не тільки серед українських комуністів, — і якою ще дотепер спокушають поборники збереження єдности майбутньої «ліберальної» Росії серед західньо - европейських, а зокрема американських політиків і «ліберальних» росіян на Заході і в СССР, не знаходить підтримки серед українців не тільки на Заході (окремих політичних опортуністів не слід брати під поважну увагу), але й в Україні. Доказом цього є реакція редакції «Українського Вісника» до діяльности Комітету Захарова й інших подібних ліберальних течій серед росіян в СССР. Чи не найкраще відповів на федералістичні залицяння Василь Симоненко, пишучи:

«Хай мовчать Америки й Росії,
Коли я з тобою говорю».
(Тобто з Україною — Ю. П.).

На новому етапі нашого політичного життя наша увага повинна переставитися з наголошування **права українського народу** на самостійність і суверенність до **мобілізації волі** українського народу до **здійснення цього права.** Кожну людину Бог обдаровує певними здібностями. Але в якій мірі вона використає ці здібності — залежить від її наполегливости, її сили волі. Здібні люди стають ледарями й жебраками, а фізичні каліки — корисними членами спільноти. Це саме відноситься й до націй. Українська нація на протязі її історії появила неймовірну живучість, надзвичайне багатство духових здібностей, які зберегли її як національну спільноту, не дали їй потонути у повенях варварських наїздів. Це був той Дух Відвічної Стихії, що про нього говорить Присяга Українського Націоналіста. І сьогодні повінь московського варвара намагається залити і втопити українську націю. І сьогодні вона, як і в минулих століттях, підносить гордо голову понад брудні хвилі московського варварства і гордо засвідчує про **її живучість.**

А всеж безпечний берег суходолу власної державности для нас ще далекий. Чи досягнемо його — залежить від сили нашої волі у зусиллі добитися до нього і нашого вміння вдумливо зважити нашу ситуацію і виміряти ко-

жен крок до нашої мети, **вміння думати реально.**

У нашому політичному лексиконі слово «реалітети» набуло неґативного значення. Якщо політика реалітетів означає «Не тратьте, куме, сили, спускайтеся на дно», тобто політику капітуляції, то наш нарід такі реалітети давно відкинув, не дивлячись на великі людські втрати у боротьбі з ворогом, часто здавалося — безнадійній боротьбі. Годі прийняти й іншу форму «реальної» політики, яку дехто пропонує українцям ще тепер, яка, пропонуючи шукати зговорення з окупантом в надії, що він змінить свою політику до українського народу, радить не боротися з хвилями ворожої повені бо, мовляв, ті хвилі винесуть нарід живим на беріг. Реалітет життя в Україні зовсім очевидно показує, що московська хвиля несе український нарід не до берега, а намагається віднести його на дальшу глибину, звідки годі буде врятуватися.

Але існують і реалітети, яких українська визвольна політика не сміє іґнорувати й відкидати. У нашому виборі між Дон Кіхотом і Санчо Панса нам не слід іґнорувати ні одного з цих героїв Сервантеса — ані «лицаря абсурду» Дон Кіхота, ані теж дуже прозаїчного реаліста Санчо Панси, бо навіть у творі Сервантеса вони не можуть обійтися один без одного. Українські санчо-панси допомогли московським царям перетворити українську Козацьку Державу в Малоросію (тип такого санчо-панси змалювала Леся Українка в особі Степана у драмі «Бояриня») і московським комісарам зліквідувати Українську Народню Республіку (одержавши потім як винагороду кулю в підземеллях Лубянки, смерть від фізичного виснаження в концтаборах, чи просто смерть від голоду на дорозі). Але не бракувало у нас і дон кіхотів, які ломали списи, воюючи з уявними ворогами і марнували сили потрібні до боротьби з реальними ворогами.

Це один з реалітетів, який мусить узгляднювати наша визвольна політика — необхідність перекувати націю «гречкосіїв» — санчо-пансів і анархістів-«отаманів» у націю проникнену вірою в себе, свої сили, невгнутою волею боротись за її національні ідеали навіть в обличчі сповидно непоборних перешкод, націю виховану на традиціях геройського минулого і звільнену від духових кайданів раба інших. У нашій дійсності, такий ідеал виглядає на донкіхотство. А все ж, ми бачили початки такого переродження надії в недавньому минулому, бачимо докази процесу такого переродження і зараз в Україні. Бачимо його в особах морозів, караванських, осадчих, симоненків, і всіх тих, які виростають пролісками з-під московських снігів. На підсилення цього процесу повинна бути спрямована наша визвольна політика.

Прагнення нації до державної суверенности — це вже початок того процесу, який Юрій Бойко назвав перетворенням потенціяльної енергії в кінетичну енергію. Черговий крок — влити і спрямувати цю кінетичну енергію в організовані рямки течії спрямованої до точно визначеної мети. В нашому історичному минулому зрушена кінетична енергія українського народу розпорошувалася по безмежних степах нездисциплінованої української вдачі і марнувалася обезсилена, залишаючи по собі тільки, як писав Шевченко, могили по полі, німі свідки дідівської слави, а в народі леґенду про Лицаря, що спить в одній з тих могил і одного дня, пробудившись, вийде на бій з ворогом і звільнить нарід від ворожих кайданів і наруги.

Легенда про Лицаря — це вираз національної туги за проводом, який зумів би зібрати розпливчасту кінетичну енергію нації у цілеспрямований

удар до мети. На жаль, українська історія дотепер не дала такого проводу, за вийнятком, хіба, Богдана Хмельницького і кількох кращих його полковників. Інші видатніші постаті в нашій історії з лицарськими прикметами не могли впоратися з юрбою сліпих донкіхотів і плебейських санчопансів, нація ще чекає на легендарного Лицаря.

Процеси внутрі теперішньої московської імперії виразно вказують на невідкличність поважної кризи, яка відкриє українському народові чергову нагоду сягнути по його національні права — державну суверенність. Успіх залежатиме від того, чи нарід вилонить з-поміж себе провід, який зумів би об'єднати народню енергію у боротьбі за цю уверенність. А до того часу, ролю проводу мусить сповняти український політичний провід поза межами України. Його завдання — бути моральним проводом для українського народу на Батьківщині, морально наснажувати його у його теперішньому змаганні проти бурхливих вод московської повені і хоч здалека показувати йому шлях до безпечного берега. А водночас логічне й самозрозуміле завдання — мобілізувати всю українську спільноту поза Україною для допомоги Україні.

Зрозуміймо ще один з реалітетів нашого життя: Успіх наших закликів до світу підтримати право українського народу на самостійність стоїть в простій пропорційній залежності від сили напруги самого українського народу, а зокрема тієї його частини, яку світ може безпосередньо спостерігати, — української спільноти поза межами України. Світ рахується з силою, а ми дотепер не здобулися на переконливі докази нашої духової сили й відданости. Колись Дмитро Донцов безпощадно критикував провідну українську інтелігенцію періоду Української Революції за невміння очолити боротьби за успішне завершення революції і робив її безпосередньо відповідальною за упадок Української Народньої Республіки. Критики цієї тези Донцова приводили і ще приводять ряд «ооб'єктивних» факторів на оборону українського політичного проводу років Революції. Найбільш переконливим був аргумент про те, що українські народні маси у час революції були ідейно не готові йти за їхнім проводом. Годі не визнати деякої слушности цим твердженням.

Яке оправдання можна знайти на неспроможність української спільноти поза межами України об'єднатися тепер у спільній політичній дії? Не брак національної свідомости, не байдужість до визвольних прагнень українського народу, не відсутність жертвенности на національну справу. А все ж живемо ми розбиті на маленькі громадські атоми, обезсилені і збентежені, уламки розбитого корабля, що кружляють у водяному вирі без напрямку і компасу, — і нарікаємо на світ, який не хоче нас слухати. Ніякі «об'єктивні» фактори не можуть оправдати цей жалюгідний стан нашої спільноти. Пояснення мусимо шукати в реальному **факті відсутності проводу** який зумів би з'єднати нашу потенціяльну енергію і спрямувати її до мети.

Ми також чекаємо на того леґендарного Лицаря, який повів би нас. Вже сама назва «лицар» визначує прикмети, якими мусить бути обдарований провід, щоб виконати його завдання, іскрою одержимости, як писав Валентин Мороз, запалити зневірених, силою духа змобілізувати й повести збентежених. Ці прикмети — шляхетність особистого чи групового еґоїзму; мудрість замість сліпого догматизму; уміння розпізнати битий шлях до далекої національної мети, замість блукання манівцями старих помилок і сліпих атак на «вітряки»; зрозуміння, що нація — це ми всі, тут і там, а не тільки групове гетто, а в тому сила нації в силі всіх її складових

частин, а не в «силі» однієї групи; чесність у відношенні до себе самого і до інших замість інтриґанства.

Спостерігаючи нашу дійсність, мусимо ствердити найсумніший для нас реалітет — відсутність такого проводу. А з цього випливає черговий висновок — морального обв'язку кожної людини, якій справа України небайдужа, «професійних політиків» і «рядових» громадян, зокрема людей молодшого покоління від рівеня політичного зацікавлення якого залежатиме вже в недалекому майбутньому доля української спільноти в країнах поселення поза Україною, активною включитися в акцію оздоровлення нашої політичної атмосфери і оформлення всенаціонального політичного проводу, такого проводу, якого вимагає наша доба, на який сподіваються патріоти в Україні. Щойно тоді, об'єднані і сильні, ми могтимемо дати ефективну допомогу Україні впливати на світову думку. До того часу наші заклики до світу будуть тільки жебранням каліки: «Дайте копійку!».

Д-р Володимир Комаринський

СЬОМА СЕСІЯ УНРАДИ

Вступ

На тему VII сесії УНРади появилося чимало звідомлень в українській пресі. Цим репортажем співучасника бажаємо виявити деякі важливі факти і позакулісові розгри цієї, сумнівної вартости сесії українського передпарляменту на еміґрації.

Як член делеґації ОУН, автор цих рядків не спроможний придержуватися норм повної об'єктивности. Однак, наші особисті погляди в питаннях праці й завдань УНРади, зовсім не перешкодили нам приглядатись уважно жалюгідним демонстраціям нехтування парляментарними нормами та узурпації законних прав, про що пишемо відкрито й сумлінно.

Приготування до сесії

Представники ОУН в особах друзів З. Городиського, В. Михайлова і В. Комаринського відбули 19-го грудня 1971 в Нью Йорку розмову з през. М. Лівицьким. Присутній був голова Представництва УНРади на ЗДА п. Крамаренко. През. М. Лівицький заявив тоді, що він докінчить свою каденцію і рішуче не буде кандидувати на пост президента. Він теж заявив, що говорить тільки у власному імені, бо на 5 фракцій в УНРаді він не має ніякого впливу і в усьому треба договорюватися з ними.

Підготовка самої програми сесії виявила елементи поспіху, безладдя, подекуди й таємничости. Для прикладу, — приїзд. ген. Филиновича та пані Марусі Бек з доповіддю був таємницею для деяких учасників. Треба припускати, що з їх особами були пов'язані певні пляни і сподівання організаторів. Та найбільш занедбаним сектором в підготовці сесії був фінансовий сектор.

Фінансування сесії

Ясно, що з сесією були пов'язані великі кошти: приїзд 36 членів фракцій, 15 делеґатів виборного сектору, Президента, Віцепрезидента, Голови ВО, Державного Контрольора і декілька запрошених гостей. Їм треба було заплатити кошти приїзду (понад 50 процент з-поза океану), нічліги і т. д. Чомусь підчас сесії про це не говорено, хоч було загальною «таємницею», що гроші позичено з фонду побудови і

купна дому УНРади. З розмов над бюджетом до чергової сесії, так і не виявлено, з яких джерел доведеться покрити позичку з фонду, якого донедавна вважалось непорушним.

Хто заступлений?

З хвилиною, коли мандатна Комісія почала працювати, стало ясно, що п. Лівицький, який в грудні, 1971 р. запевнював делегатів ОУН, що він не кандидуватиме, провів безупинну особисту кампанію, щоб добути не тільки впливи і перевибір, але й абсолютні повноваслті, про які його попередники і не мріяли. Коли взяти нормальні умови державного життя, особиста кампанія президента країни — це річ нормальна, однак, тут хочемо вказати на клясичні приклади нехтування парляментарними й етичними засадами, серед складних еміґраційних умовин.

Один з поважніших складників УНРади, УРДП, пержеив недавній розкол, про який всім було відомо. Більш чисельна й активна група УРДП під проводом голови партії, відбула конґрес в ЗДА, переобрала п. Гришка головою і вибрала нову управу, виключаючи з партії свого генерального секретаря і віцепрезидента УНРади д-ра Степаненка. В результаті, обі груп висунули претенсії на заступництво в УНРаді.

До Президії УНРади вплинула заява УРДП (п. Гришка), з поданням списка делеґатів УРДП на сесію. Рішено цю заяву зложити до архіву (кажете, що це неймовірне, але воно так сталося). Хоч офіційної заяви не було, прихильники през. Лівицького і д-ра Степаненка, відкрито закидали УРДП п. Гришка опозицію до УНРади та неокомунізм у поглядах. І так, мандатна Комісія визнала «законність» репрезентації УРДП за 6-ти членною делеґацією д-ра Степаненка. Нічим не оправдано «незаконність» делеґації п. Гришка і той факт, що поважна більшість прихильників ідеї Державного Центру опинилася за бортом УНРади.

УНДО, яке в останніх роках ставилось критично до політики през. Лівицького теж пішло шляхом розколу. УНДО не скликало Конґресу довгі роки. Недавно Президія УНРади вимагала скликання Конґресу УНДО для впорядкування внутрішніх міжусобиць та вияснення відношення до праці УНРади. У відповідь на це два відламки в УНДО перевели письмове референдум і за одною управою заявилося 17 осіб, а за другою 117. Тимчасом з першої групи три особи вмерли і осталося тільки 14. Їх головою є д-р В. Федорончук. Головою другої групи є старий ундист, посол Олекса Яворський. Завдяки зручної політики п. Лівицького та його однодумців, розкол поглибився. Рік до сесії, президент Лівицький намовив д-ра Петра Белея вступити до УНДО і стати заступником голови УНРади, а згодом — по резиґнації голови д-ра Якова Маковецького — виконуючим обов'язки голови УНРади. Але і так не можна було зложити шестичленну делеґацію і тому хтось «вступив» до УНДО (п. Лівицького) одинокого бувшого члена Консервативних Сил д-ра Кашинського ну і знайдено «безпартійного» д-ра Єндика. «Хтось» надав д-рові Кашинському навіть титу л«виконуючого обов'язки голови УНДО».

Так, як і у випадку УРДП, провід УНДО домагався допущення своєї делеґації на сесію. В цьому випадку не можна було зложити заяву УНДО до архіву, бо на сесію прийшов особисто секретар УНДО (п. Яворського), колишній видний діяч УНРади п. Михайло Добрянський, щоб особисто вручити заяву. Проти нього вжито інший «параграф»: в той час, коли голова УНРади безпомічно приглядався, два посіпаки взяли п. Добрянського під пахи і фізично винесли його із залі. Чимало делеґатів і запрошених гостей були свідками тої жалюгідної «парляментарної» події.

Слід згадати, що колись звербований до УНДО п. Лівицьким, д-р Петро Белей, почувався льояльним супроти партії, до якої вступив і мав відвагу заявити прилюдно, що ні д-р Кашинський, ні д-р Єндик не є членами УНДО, а д-р Кашинський зокрема не є виконуючим обов'язки голови УНДО. Це, однак, не переконало през. Лівицького та його однодумців.

Пізніше мандатна Комісія, а вслід за нею Пленум УНРади, більшістю винесли таке рішення: До заступства на цій сесії є управнені представники під проводом д-ра Кашинського, а обі части УНДО до року мають домовитися, котрий провід є офіційний і законний. Шкода мабуть вияснювати, як безглуздною є така розв'язка. Фактом є, що вона дала Миколі Лівицькому, з таким трудом зложену «фракцію УНДО Лівицького».

Виборний Сектор УНРади

Коли впроваджувано відповідні поправки до Тимчасового Закона і зладжувано виборчий реґулямін для вибору того сектора, през. Лівицький часто заявляв в пресі і прилюдно в промовах, що виборчий сектор «омолодить» УНРаду, включить в неї «нову кров» і приведе до УНРади людей, які є прихильниками Державного Центру, підтримують його морально й фінансово і не належать до ніяких партій які входять в склад УНРади.

І так в центрі делегатів лицем до президії УНРади засіло тих 15 представників виборного сектора. Подавляюча більшість запрошених делеґатів цього сектора були старшого віку. Серед них поважна кількість відомих активних членів УРДП (п. Степаненка) та УНДС. Можливо там притаїлось пару безпартійних, та це нам було важко провірити. Стільки про «відмолодження» та «безпартійність».

Д-р Микола Суховерський, з Едмонтон, Канади, дістав мандат виборного сектора з... Арґентіни. Щоправда, стаття VII Реґуляміну виборів членів УНРади від Громадського Сектора допускає умовне передання голосу іншим особам з числа членів УНРади. Однак, д-р Суховерський не був повноправним делеґатом до УНРади, (вибраний заступником делеґатів з Канади, а всі вони прибули на сесію) Арґентіна його не могла вибирати чи уповноважити, а VII сесія не схвалила апробувати таке уповноваження. Довідуємось, що през. Лівицький особисто домовлявся з д-ром Суховерським про його приїзд на сесію.

Консолідація в рямках УНРади

ОУН завжди обороняла засаду, що в УНРаді повинні бути всі політичні організації, які стоять на принципі Четвертого Універсалу і Української Народної Республики. Тому в УНРаді є місце для всіх організацій, які стоять на таких принципах, бо коли так не буде. Державний Центр тратить значення репрезентанта Української Народної Республики. Сьогодні виглядає ситуація так: членами УНРади є УНДС, УСП, Селянська Партія, одна фракція УНДО, одна фракція УРДП і Організація Українських Націоналістів. Поза УНРадою є такі організації, які стоять на принципі Четвертого Універсалу: ОУНз, (яку остаточно завішено в правах члена УНРади на VII сесії), УРДП (п. Гришка), УНДО (п. Яворського), СВУ і ЗЧ ОУН.

З перебігу VII-ої сесії і махінацій, які попередили її скликання виходить, що членські організації чи кандидати в члени, мусять мати ще одну передумову: благословення през. М. Лівицького.

Ясно, що УНРада, в якій для декого є відчинені двері, а для других ні, — не зможе виконати завдань наложених на неї Тимчасовим Законом; УНРада не зможе бути передпарляментом в екзилю. Тому фракція ОУН в УНРаді, внесла формальну заяву, якою стверджується, що ОУН не буде брати участи і відповідальности в праці органів ДЦ УНРади так довго, поки не налад-

нається криза в УНРаді, зокрема в ділянці консолідації довколо Державного Центру усіх політичних самостійницьких середовищ, які стоять на позиціях IV Універсалу.

Президент Микола Лівицький на сесії

Не помогли, а на мою думку ніколи і не поможуть, ніякі вияснювання, що існує в демократичному світі розподіл влади на законодавчу, виконавчу і судову. Пан Лівицький уважає, що йому прислуговують всі три сектори державної влади, або принайменше, що йому прислуговує право вмішуватися до дій кожного з тих секторів. Він і заявив, що його обов'язком є боронити проти всяких змов та інтриґ, хоч міг би подумати, що для такої «оборони» є покликані, згідно з Тимчасовим Законом, інші оргaни УНР.

Так він і поводився на сесії. Було в порядку, що Пан Президент виголосив вступне привітальне слово. Так це є функція репрезентанта, Голови Держави, промовити до парляменту. Але п. Лівицький не обмежився до того. Він виступав підчас сесії найменше з п'ять разів. Промови його були довгі. Замість достойного «Батька Народу» він виступав з нападами проти поодиноких фракцій чи осіб, він навіть критикував звіт Державного Контрольора і безумовно понизив гідність Голови Держави, коли особисто читав письмовий звіт керманича ресорту внутрішніх справ, д-ра Федорончука. Пан Лівицький поводився як режисер п'єси. Він давав вказівки присутним членам ВО, він носив папірчики з інструкціями декому з Президії сесії. Він знова виступав з обороною горесславної постанови про додаткові права президента. Нехтуючи обов'язками судових органів він пропонував леґалізувати «вияснювальні закони», які (закони) вияснювали б інші закони. Словом — законне баламуцтво.

Особисті порахунки

Хоч кажуть, що в політиці немає сантиментів, ми співчуваємо д-рові Белеєві. Йому ж п. Лівицький заплатив зневагами, які граничили з брутальністю. Заплатив йому за те, що д-р Белей остаточно зрозумів, що махінації п. Лівицького не є корисні для української справи й ніяк не мають на меті консолідації на базі УНРади, а «консолідацію» на базі п. Лівицького.

Д-р П. Белей працював адвокатом в Галичині і був мало активний в громадсько-політичному житті. Він власником малої друкарні в Мюнхені, де друкується «Мета». Тепер йому 79 років, але не зважаючи на свій вік — він думає ясно, логічно і понад усе зацікавлений в оздоровленні політичних еміграційних відносин. До УНДО, як він сам відкрито й щиро заявляє, вступив за намовою п. Лівицького. Саме з того УНДО став членом президії УНРади, а по резиґнації голови УНРади, д-ра Якова Маковецького, перебрав функцію виконуючого обов'язки голови УНРади. На засіданнях президії УНРади, в яких завжди аж надто енергійно брав участь п. Лівицький, він остаточно зрозумів, що до сесії є приготований п. Микола Лівицький, а не Президія УНРади. Д-р Белей вирішив скликати засідання Президії, для зложення програми сесії та обговорення можливостей злагіднення назріваючих конфліктів довкола кризи в УНРаді. През. Лівицький рішучо спротивився цьому, заявляючи, що тільки Президент, а не виконуючий обов'язки голови УНРади, має право скликати засідання Президії. Довідавшись, що д-р Белей таки розіслав запрошення до всіх членів Президії, през. Лівицький звелів керманичеві ресорту внутрішніх справ (д-р Леонтій) заборонити вживання приміщення УНРади на ту ціль. В такій ситуації д-р Белей погрозив бойкотуванням сесії, однак, згодом передумав і прибув на сесію та відкрив наради відповідною промовою. Пізніше, коли деякі у-

часники сесії закидали організаторам, що запроєктований порядок нарад був хаотичний та без системи, панове Лівицький і Леонтій пригадали, що зложення проограми сесії належало до компетенцій Президії УНРади. Коли д-р Белей насвітлив цілий перебіг його намагань скликати засідання Президії, вони (пп. Лівицький і Леонтій) не відважились заперечити подані факти. На другий день нарад д-р Белей зрезиґнував з функції урядуючого Голови УНРади і покинув сесію.

Майже всі діячі, які були ініціяторами чи співдіяльні при відновленні діяльности УНРади, відійшли вже у вічність. Одним з тих нечисленних, який остався в живих і діє, це інж. Д. Андрієвський. По смерти сл. пам. Івана Кабачкова вибрала його УНРада на своїй пленарній сесії Державним Контрольором. Згідно з Тимчасовим Статутом Державного Контролю УНРеспубліки, інж. Д. Андрієвський був затверджений Головою Держави.

Статут Державного Контролю в ст. 9 виразно і недвозначно постановляє: «Державний Контролер і члени Найвищої Державної Контрольної Ради користуються правом незмінности. Вони можуть бути усунені з посад лише на підставі судових вироків (за злочин) Українського Державного Трибуналу, або рішенням спеціяльної комісії УНРади».

Те, що сталося відносно Державного Контролю на 7-ій сесії УНРади, перевищає фантазію автора найдешевшої оперети. Коли дійшло до точки «Звіт Державного Контролера», зголосився до слова член Найвищої Контрольної Ради і член фракції УНДО (п. Лівицького) п. Ковальський і зложив якусь вповні неясну заяву, що Державний Контролер, інж. Андрієвський, не може і не є в стані складати звіту. Ще й й сьогодні не є мені ясно, чому режисер сесії не бажав собі, щоб інж. Андрієвський зізнавав. Із заяви п. Ковальського можна було винести враження, що звіт інж. Андрієвського може бути комунсь неприємним. Для інж. Андрієвського та заява була крайно обидлива, бо члени УНРади могли винести враження, що інж. Андрієвський не є психічно відповідальний. Тут треба висловити признання головуючому ред. Іванові Кедринові, який проголосив, що заява п. Ковальського викликує підозріння, що хтось хоче щось затушувати і щоб усунути таке підозріння попросив до звіту інж. Андрієвського. Звіт цей був вичерпний, фаховий і зрозумілий. Президент зареагував на цей звіт довшим словом, протестуючи, що не він, Голова Держави, а Виконний Орган відповідальний за фінансову господарку. Його виступ був зовсім не на місці, тимбільше, що звіт інж. Дм. Андрієвського докладно уточнив відповідальні органи. В додатку, през. Лівицький говорив так неясно в своїй промові, що ніхто з членів УНРади не зрозумів, чим інж. Андрієвський так «скривдив» пана Президента, шо він рішив доложити всіх зусиль, щоб інж. Андрієвського зовсім позбавити права контролі. Згодом виявилося, що організатори сесії видумали доволі примітивний спосіб позбутися інж. Андрієвського.

Державний Контролер існував від коли існувала Українська Народна Республіка, отже став традиційною інституцією Української Народної Республіки. Режисер VII-ої сесії відважився порвати із тою традицією. І так, на засіданні Правничої Комісії з'явився інж. Луцишин з куском «бумажки». Виявилось, що це внесок на скасування функції Державного Контролера, при чому кожночасний голова Найвищої Контрольної Ради мав би водночас виконувати функції **Державного** Контролера.

Тимчасом розділ IX правильника нарад УНРади, ст. 11 реґулює право внесення законопроєктів. Таке право має Уряд або найменше 5 членів УНРади.

Стаття 23 цього ж розділу вимагає, щоб кожний законопроєкт був уперше прочитаний перед Пленумом Національної Ради. Щойно Пленум передає такі законопроєкти до розгляду Правничої Комісії.

Голова Правничої Комісії, д-р Суховерський не знав, або вважав вказано не знати про ці законні приписи, бо інакше мусів би взагалі відкинути «бумажку» інж. Луцишина і відмовитися передати таку протизаконну пропозицію під розгляд Правничої Комісії. Д-р Суховерський та інж. Луцишин навіть не знали про існування Тимчасового Статуту Державного Контролю УНРади. Коли їм звернено увагу, вони позичили цей документ в інж. Андрієвського. Поправку прийнято в дусі «бумажки», не доглянувши, що така зміна вимагає пороблення додаткових змін в тексті статуту. Словом — маємо законний парадокс: скасовано функцію Державного Контролера, натомість, Державний Контролер далі користується правом незмінности... Вправні фахівці Правничої Комісії забули скасувати й ту постанову.

Участь ОУН в VII-ій Сесії УНРади

Делегація ОУН на VII-ій сесії змагала до конструктивного завершення консолідації всіх національних сил в обличчі потрясаючих подій в Україні. Зусилля їх були даремні й засуджені на неуспіх від самого початку. Їх прикладні виступи на Пленумі сесії і в працях комісій - мандатній, міжфракційній, військовій, фінансовій і правничій, — були сповнені тривогою за майбутнє Державного Центру. Делеґати ОУН не боронили свої партійні принципи і не анґажувались у міжфракційних розграх чи порахунках. Вони були надто перейняті обороною принципів самої УНРади, особливо тих підставових, демократичних постанов і законів Державного Центру, які ввійшли у прадавні традиції української державности.

Ті одиниці, які зневажливо прищеплюють ярлик пословиці «контра спем сперо», побачили «солімку» в очах делеґатів ОУН та не доглянули «колоди» побіди, яка засліпила їх погляди про дальше існування УНРади.

Мабуть найкращим прикладом легковірности (читай — безвідповідальности) однодумців през. Лівицького може послужити вислід праці Правничої Комісії. Постанови цієї комісії найкраще відзеркалють атмосферу сесії та непогамовані зусилля през. Лівицького здобути абсолютні повновласті керми Державним Центром.

Склад Правничої Комісії

Правнича Комісія складалася з представників усіх фракцій (по одному) та двох представників Громадського (виборного) Сектора. В комісії тільки два члени мали правничу освіту: д-р Микола Суховерський з Канади, представник Арґентіни в Громадському Секторі і підписаний, д-р Володимир Комаринський від ОУН. Від УСП був в комісії гірничий інженер Луцишин. Від УНДО — д-р Кашинський (докток господарських наук). Пан Бобенко — від Селянської Партії, інж. Саленко від Виборного Сектора (по партійній приналежности УНДС) та по одному заступникові з УРДП (п. Степаненка) та УНДС, яких прізвищ не пригадуємо. Комісія вибрала головою д-ра Суховерського, — його заступником — інж. Саленка. Комісія прийняла до перегляду такі матеріяли:

1. Внесок про відкликання постанови 6-ої сесії, якою надано Президентові додаткові права; 2. законопроєкт про організацію Державного Трибуналу; 3. законопроєкт про спосіб публікації законів і розпоряджень. Всі ті законопроєкти були підписані 6-ма членами фракції ОУН та відчитані на Пленумі УНРади.

Далі були такі матеріяли: а) лист УРДП з 21-го листопада 1972 за підписом голови п. Гришка до Пленуму

7-ої сесії в справі її заступництва на сесії — для опінії; б) ряд проєктів змін Тимчасового Закону, представлені Виконним Органом і в) дві «бумажки» інж. І. Луцишина — з внесенням на виключення ОУНз з членства УНРади та скасування уряду Державного Контролера.

Наперед розглядано справу виключення ОУНз з членства УНРади у формі відкликання постанови 6-ої сесії про прийняття ОУНз в члени УНРади.

ОУНз не була репрезентована на сесії, хоч — през. Лівицький заявив, що їй вислано офіційне запрошення. Делеґат ОУН висловив своє становище до справи так: а) Президія УНРади не має овіційної заяви відповідальних чинників, що ОУНз не бажає залишитись вракцією УНРади; б) стаття в Бюлетені ОУНз, що викликала обурення з боку през. Лівицького і однодумців в УНРаді, була підписана ініціялами автора, а тому не може служити такою заявою; в) такі критичні завваги (в згаданій статті), як «будемо домагатися певних реформ внутрі УНРади...» не є злочином, а правом кожної фракції; г) Президія вже двічі покарала ОУНз висловленням догани якраз за ту статтю, а ніхто не може бути другий чи третий раз караний за ту саму провину.

Правнича Комісія вперше винесла рішення, щоб затвердити завішання фракції ОУНз у правах члена УНРади поки вона не виконає наложені зобов'язання Президією УНРади. Коли, однак, д-р Суховерський не міг відповісти на запит голови сесії — ред. Кедрина — про які це зобов'язання мова, комісія поновно розглянула справу та винесла остаточний внесок про виключення ОУНз з УНРади. Цей внесок, переголосований більшістю голосів членів комісії (6 за, голос ЙУН проти, д-р Суховерський здержався), може послужити яскравим прикладом дальшої атмосфери праці Правничої Комісії. Прихильники през. Лівицького відмовилися випрацювати компромісовий текст «зобов'язань» та вибрали простіший шлях — однобічного голосування.

В листі з 26-го листопада 1972 центральний комітет УРДП (за підписом п. Гришка, домагається скасування 7-ою сесією рішення Президії УНРади з 28-го листопада 1970, яким Президія УНРади визнала групу п. Степаненка офіційним репрезентантом УРДП. Пуевидія 7-ої сесії передала цього листа Правничій Комісії для розглянення і подання рекомендації. Прийнято знову 6-ти голосами більшости не розглядати справи і скаргу УРДП п. Гришка зложити до архіву. От, як виглядає принцип консолідації в практиці.

Др Лентій передав до розгляду комісії цілий ряд змін від Виконного Органу. Там було чимало поправок стилістичного характеру, як зміни назв ресортів, тощо. Всі такі проєкти були прийняті одноголосно. Інші проєкти заторкували саму побудову УНРади, як стаття 5 — Члени УНРади.

Три перші уступи статті 5. Тимчасового Закону говорять про те, що УНРада складається з представників українських політичних партій, що визнають незалежність і соборність Української Держави, а також засади демократичного ладу та додержують їх у своїй діяльності. Уступ третій статті ч. 5 наводить приписи відносно прийняття нових партій.

Згого ясно слідує, що УНРада складається з представників партій.

Громадський Сектор

Уступ 4 ст. 5-ої каже, що крім представників політичних партій до Української Народної Ради належить громадський сектор, який складається з:

а) делеґатів, вибраних українськими громадянами, які підтримують Державний Центр УНРеспубліки ідейно і матеріяльно; б) делеґатів, іменованих Президентом УНРеспубліки на

внесення сесії, або Президії УНРади - з-поміж заслужених діячів.

Д-р Комариський зацитував постанови Тимчасового Закону, щоб вказати на правдиву інтенцію творців постанови — покликати до життя передпарлямент, у склад якого входили б діючі політичні партії (без чисельного обмеження), які (партії) творили б основу законодавчих та інших органів Державного Центру. Непродумані зміни такої структури можуть згодом викликати поважні структуральні зміни в концепції самих завдань УНРади.

Внесок д-ра Леонтія (Виконного Органу) передбачав поправку до 4-ої статті, при чому — кількість мандатів Громадського Сектора мав би рівнятис кількости мандатів від усіх політичних фракцій УНРади (при теперішнім стані з 15 мандатів піднесено до 36). Правнича Комісія і тут вибрала «простіший шлях» та затвердила цю поправку.

Тимчасовий Закон уможливлював, щоб в склад УНРади ввійшли іменовані Президентом на внесення УНРади чи її Президії високі достойники наших Церков, Української Вільної Академії Наук, Наукового Товариства імени Шевченка, українських високих шкіл на еміграції, заслужених військовиків чи науковців.

Конституційні держави вшановують так свою духову еліту, признаючи їй активне право участи в законодатних тілах.

Виявилось, що през Лівицький і його Виконний Орган вирішили покінчити з такою, невигідною практикою (безпосередна уасть цих високо кваліфікованих і досвідчених осіб у праці УНРади). На місце цієї постанови доповнено Тимчасовий Закон статтею 9а, про встановлення (звання почесних громадян УНРеспубліки і уділює його носіям почесної грамоти та спеціяльні відзнаки». До цього, з великодушности володарів додано: «носії такого звання мають дорадчий голос в справах, що торкаються діяльности Державного Центру УНРеспубліки». Внесок перейшов рахунком — 6-1-1.

Врешті змінено й останній уступ статті ч. 5. Цей уступ звучав так:

«Президія УНРади має право позбавити прав членства в УНРаді окремих їх членів (як з партійного, так і з громадського сектора) а також і цілі фракції, окрім фракції Громадського Сектора), оскільки їх політична діяльність не є згідна з основними ідейноправними засадами, на яких є побудований Державний Центр УНРеспубліки. Таке рішення Президії підлягає затвердженні чергової сесії УНРади». Правнича Комісія внесла поправку, згідно з якою. позбавлена прав особа чи фракція має право відклику до Державного Трибуналу, а від його рішення до Сесії, але вона остає позбавленою членських прав аж до рішення сесії.

Делеґат ОУН подав наявні приклади з історії минулого, де вживано т. зв. «закон-намордник», вказуючи на подібність пропонованої зміни. Тимбільше, коли оті «основні ідейно - правні засади» можуть бути і були в минулому інтерпретовані на всякий лад. Прикладом хай послужить завішання в правах сл. пам. Доленка і його «відвішання» вже по його смерти, яке так дуже нагадує посмертні «регабілітації» в Сов. Союзі.

Дальшим абсурдом є допущення відклику від рішення Державного Трибуналу до сесії — законодавчого тіла. Державний Трибунал діє як найвищий Суд і в усіх конституційних державах (не виключаючи навіть Совєтського Союзу), рішає як найвища інстанція без відклику до парляменту.

Що ж до постанови, що позбавлений членських прав остається позбавленим аж до остаточного рішення сесії. Приймім такий випадок, що Державний Трибунал дав місце відкликові проти рішення Президії УНРади і скасував те рішення. Те, що було скасо-

ване, не існує, але пошкодований мусів би у випадку апеляції Президії УНРади до сесії далі остатися позбавленим членських прав, хоч це позбавлення відхилено Державним Трибуналом. Над абсурдністю такого «законодавства» не подумав Уряд, пропонуючи його. А Правнича Комісія, так і не застановилася над зламанням демократичних принципів пропонованими змінами.

А далі — стаття 13а звучить так:

В справах особливої ваги Президія Української Національної Ради покликає на свої засідання представників: а) Українських Церков; б) Українських наукових установ, а саме Української Вільної Академії Наук, Наукового Товариства ім. Шевченка, Українського Вільного Університету й Українського Технічно - Господарського Інституту; в) Українських суспільно-господарських централь — надбудов в Европі, аде таких немає, то крайових суспільно-громадських централь в Европі, а також централь організацій українських комбатантів в Европі, які беруть участь у нарадах Президії й висловлюють свої міркування, що їх Президія Української Національної Ради бере до уваги при своєму остаточному вирішуванні справ.

Про визначення організацій зазначених у п. в) кожночасно вирішує Президія Української Національної Ради.

На пропозицію уряду цю статтю вповні скреслено. Думаємо — коментарі зайві, якщо взяти під увагу, що скреслено й постанову про сектор з іменування. Навіщо з кимсь радитися, дістануть ті заслужені представники і досвідчені громадяни «бляшки і бумажки» і хай мовчать.

Додаткові права Президента

Конституційне і державне право цілого демократичного світу знає різні роди прав президента чи володаря. В деяких державах, як Велика Британія, Франція, Західна Німеччина — Президент є тільки чинником репрезентаційним. Кромі того йому (чи англійській королевій) прислуговує за певних законних умов, право вета проти певних актів законодатного тіла. І тут право вета може бути абсолютне, де рішає воля голови держави, або воно є умовне, т. зн. даний схвалений законодатним тілом закон, вертається знова до того тіла, яке може уневажнити вето схваленням законопроєкту кваліфікованою більшістю.

При тій формі влади, вся виконавча влада спочиває в руках кабінету чи ради міністрів на чолі з прем'є-міністром. Ніхто — законодавче тіло чи голова держави, не можуть вмішуватися до акції такого закодавчого органу. Вони — голова держави або законодатне тіло — можуть в конституції усталеному способі, довести до димісії такого виконного органу і до іменування нового конституційним шляхом. ЗДА і інші держави, мають іншу систему виконної влади. В них президент є виключним носієм виконної влади. Керівники поодиноких ресортів є тільки його помічниками чи секретарями і відповідають не перед конґресом, а перед ним. При такій системі відповідальности президента чи голови держави. не існує інституція висловлення недовір'я урядові, нема димісії цілого кабінету, а коли котрийсь з керівників ресортів подається до димісії, або голова держави його відкликує, то знова — голова держави іменує його наслідника, якого конґрес затверджує або відмовляється затвердити.

Не хочемо вірити, що ці факти не дійшли до відома през. Лівицького. Знаємо з минулих років, що Президент був незадоволений своєю — здавалось йому — незначною ролею. Він знав, що УНРада не може вирішувати на своїх сесіях такі постанови, які суперечать постановам Тимчасового Закону. Тож він подбав про те, щоб постанову про «устійнення прав і обов'язків Президента УНРеспубліки» вклю-

Саме незалежність суду є запорукою його безсторонности та справедливо-чено під час 6-ої сесії, як інтеґральну частину Тимчасового Закону.

ОУН домагалась відкликання постанови 61ої сесії, зокрема тому, що ця постанова замінює первісну систему Державного Центру на дивогляд, якому не знайти прикладу в ніякій конституційній демократичній державі.

Постанова передбачає між іншим такі додаткові права Президента:

1. Він визначує напрямні політики Уряду, спільно з головою Уряду, та

2. Він має право бути присутнім на засіданнях Уряду і Президії УНРади й активно там діяти. Ми вважаємо, що Уря (Виконний Орган) є покликаний перевести в життя схвалену УНРадою програму, а тому це є Виконний Орган — цебто, керівники ресортів, повинні спільно визначувати напрямні політики в дусі згаданої програми. Далі, ми признаємо право участи Президента в засіданнях Уряду й Президії УНРади, однак, активна участь (зн. з правом участи в дискусії, ставлення внесків і голосування) Президента в цих двох різних органах державної системи підважить основи відмежування відповідальности в цій системі.

Врешті ще одна постанова, яка звучить так: «Голова Уряду, співпрацюючи з Президентом згідно з відповідними статтями Тимчасового Закону про реорганізацію Державного Центру УНР й пунктами цієї постанови, діє незалежно при виконуванні окремих акцій у межах означених напрямних політики Уряду, відповідаючи за це перед УНРадою». Нам зовсім не зрозуміло, про що тут мова. Голова Уряду «незалежний» — від кого? Та які це «окремі акції» і для чого взагалі така постанова?

Закон про Державний Трибунал

Згідно з статтею 4, точка Д) передбачено видання окремого закону про Державний Трибунал. Дотепер керівні органи УНРади не цікавилися такими «дрібничками» як Державний Трибунал, а зосередили свою увагу на поборювання їм неприємних угруповань, складання сумнівної вартости постанов та поглиблення розколів поодиноких фракцій. Тому ОУН доручила д-рові Комаринському виготовити проєкт закону Державного Трибуналу. Такий законопроєкт, з уточненням компетенцій Державного Трибуналу, його склад і спосіб дії, представлено з підписами 6-ти членів фракції ОУН на руки Президії сесії, де був вперше відчитаний. Після цього, всі три копії передані інж. Луцишинові десь вигідно «зникли» і, врешті автор був змушений передати свою копію до розгляду Правничої Комісії.

Голова Комісії д-р Суховерський реферував той законопроєкт, заявив, що його треба приняти тільки з одною зміною чи доповненням: Проти рішення Державного Трибуналу допускається відклик до Сесії УНРади.

Пан д-р Суховерський має правничу освіту. Як правник вчився і треба сумніватися, щоб він забув, що власть судейська є вповні відокремлена від законодатної влади, і що рішення судів можуть тільки підлягати розглядові вищого суду, а рішення найвищого суду, яким є Державний Трибунал, є остаточні і не підлягають ніякому розглядові навіть парляменту.

Пан д-р Суховерський мусів знати, що Державний Центр УНР не є ніяким УККА, КУК чи ЦПУН, в яких в статуті допущені відклики проти рішення їх громадського суду до загальних зборів. Державний Центр це Українська Народна Республіка і тому до неї можна аплікувати тільки засади державного права, а не статути земляцьких товариств.

сти, а тому іменовані судді є змінні. І тої прикмети незалежного суду позбавив д-р Суховерський Державний Трибунал своєю пропозицією, яку принято 5:1. Голос д-ра Комаринського був проти, а інж. Луцишин вже поїхав спати.

І тут дійшли ми ще до дальшого абсурду. Як вже вище було вказано, президент має право брати «активну участь »в засіданнях УНРади, отже і в відкликах проти постанов Державного Трибуналу, а тим самим теж рішати в судейських справах.

Закон про спосіб публікацій законів і розпоряджень

З уваги на повторні непорозуміння викликані новими законами, змінами, доповненням і скасуванням старих, — фракція ОУН доручила авторові виготовити проєкт закону про публікацію законів і розпоряджень УНРади. Такий проєкт був переданий законним шляхом і по звичаю, також «зник» по дорозі до Правничої Комісії. Створилась траґі-комічна ситуація, у висліді якої голова Комісії заявив, що час пізний, а тому комісія не буде розглядати цього останнього законопроєкту. На заяву д-ра Комаринського, що комісія має лише дві альтернативи: приняти законопроєкт або його відкинути, — д-р Суховерський відчитав його і комісія приняла цей законопроєкт одноголосно.

Висновки

Нема найменшого сумніву, що 7-ма сесія УНаРди була настільки неуспішна, що нею не гордяться навіть самі організатори й режисери.

Про Україну, сучасні поді та відношення вільного світу до цих подій — говорилося дуже мало. Виглядало, що головним завданням сесії, було закріплення влади през. Лівицького.

Фракція ОУН зложила схвалену ПУН-ом письмову заяву, яка появилася повним текстом в «Українському Слові». Становище ОУН, як виходить з цієї тактовної й здержливої заяви, залежить від дальших подій в ділянці консолідації на форумі УНРади. Важнині передбачити всі можливі альтернативи, що залишаються ОУН в обличчі поглиблення кризи в Державному Центрі.

Шляхом дискусії можна приняти позицію, що ДЦ през. Лівицького зійшов на манівці, втратив свої високі ідеали й мету. Серед таких умов, всякі зусилля на оздоровлення відносин є зайвою витратою часу, людської праці, енергії й матеріяльних засобів, а тому пора покінчити з тим експериментом.

Або можна міркувати інакше: Український Державний Центр це продовження УНРеспубліки, покликаної до життя волею українського народу на українських землях. Це леґітимна українська держава, яку ворог баґнетами вигнав за межі української землі. Перечитаймо преамбулу до Тимчасового Закону про Реорганізацію Українського Державного Центру. Упадок Державного Центру це ліквідація тяглости Української Республіки. Здається, що найпростішою була б позиція: за чотири роки буде 8-ма сесія. Приготуймося до неї і на ній впорядкуймо все.

Однак, вислідн 7-ої сесії не дають багато надій на таку можливість.

Залишається ще можливість альянсу ОУН з партіями, чи відламками партій, які остались поза УНРадою та з постаттями високих достойників. Припустім хтось з цих нотаблів, створивши «ад гок» комітет», доможеться скликання надзвичайної сесії УНРади. Вона бо і тільки вона, зможе полагодити цю кризу в Державному Центрі. Вона і лише вона, збереже Державний Центр, а през. Лівицькому не дасть змоги визначитись на сторінках історії гробокопателем традицій УНРеспубліки.

Юрій Пундик

СОВЄТСЬКИЙ МАРКСИЗМ

«Свобода полягає у перетворенні держави з органу панування над суспільством в орган повністю йому підпорядкований».
(Карл Маркс, «Свята родина»)

І. Вступ

Минуло більше ста років відколи Маркс мріяв про звільнення людини від визиску іншими людьми і від поневолення державними органами експлуататорів, і зверх п'ятдесяти років відколи послідовники Маркса в Російській імперії проголосили встановлення саме такого ідеального суспільного ладу в дусі ідей Маркса. І от сьогодні, в системі, яка називає себе спадкоємцем і здійсненням ідей Маркса, доля мільйонів людей залежить виключно від примхи невеликої групки узурпаторів влади, які, як пише один з громадян цієї системи, «тримають у руках державну машину... Вони визначають, що таке зрада, що не зрада, вони заганяють людей у табори, вони віднімають життя і примушують працювати по кільканадцять років запівдарма в нелюдських умовах. Це реальність». (Лист політичного в'язня Л. Г. Лук'яненка Голові Президії Верховної Ради Української РСР Д. С. Коротченку, травень 1967 року). А інший в'язень, Володимир Горбовий, пише: «Порівняння гуманних засад радянського законодавства з наявною радянськоою дійсністю приводить неминуче до висновку, що всі пишномовні статті радянських законів є загалом і в цілому лише фікцією і мають на меті суто пропагандивний характер». Практика є разючим запереченням всіх прикриваючих прийомів радянської офіціяльної еквілібристики і наочно доводить, що беззаконня і сваволя — це органічна невід'ємна властивість радянського ладу» (Лист до редакції газети «Правда», весна 1967 року).

У чому ж суть? Не оправдали себе ідеї Маркса? Чи теж підвели їхні реалізатори на російському грунті? І одне і друге. Мета цієї праці проаналізувати московську відміну марксизму і ті перекручення, які поробили в марксизмі російські послідовники Маркса, тому не збираємося давати глибшої критичної оцінки самого марксизму. Однак до речі буде вказати, що життя доказало вже помилковість багатьох Марксових теорій. Для прикладу можна згадати побіжно хоч би теорію про неминучість упадку капіталізму через концентрацію капіталу у постійній та щораз більше зростаючі господарські кризи, або теорію про історично-послідовне і неминуче зубожіння робітничих мас у капіталістичній системі. Сьогоднішній капіталізм виявився далеко більш живучий і прогресивний, ніж марксистський «соціялізм» у його совєтській формі, а капіталістичне робітництво виборола собі такі права і достаток, про який «соціялістичне» робітництво у комуністичних системах навіть і мріяти не може. Одною з цікавіших для нашого часу Марксових теорій є теорія про те, що міжнародні конфлікти виникають на базі капіталістичної приватної власности, яка веде до змагання за ринки збуту і джерела господарських сировців. Згідно з Марксом, ліквідація приватньої власности і капіталістичної системи в'еліменує джерела тиж міжна-

родніх конфліктів і створить умови для мирного співіснування і співпраці безклясових комуністичних суспільств. Сьогодні бачимо якраз протилежне явище: серед капіталістичних суспільств щораз сильнішою виявляється тенденція не тільки до співіснування, але й до господарського а то й політичного об'єднування; а в цей же час серед «дружньої родини» «безклясових» суспільств комуністичного світу бачимо досить поважні господарсько-політичні тертя — згадати б боротьбу Чехословаччини проти російської окупації, напруження між Румунією й СССР, югославсько - совєтський і китайсько - совєтський конфлікти.

Але годі звинувачувати Маркса у тому нелюдському експерименті, що його совєтські пропагандисти називають марксівським соціялізмом, а який по суті є монгольським феодалізмом прикритим плахтою марксистських кличів. Ще в 1942 році писав розчарований у комунізмі колишній співтворець італійської комуністичної партії Іґнаціо Сільоне:

«Однією з трагедій нашого часу було звиродніння марксизму в тих країнах, де його послідовники захопили владу: від безпощадного засудження ідеології він перетворився в найбільш доґматичну ідеологію; з проголошення першенства людини над матеріяльними речами він змінився у байдужу до людських потреб технократію; а з руху за політичне визволення він став системою рабства. Коли, належачи ще до партії, ми пробували сперечатися з російськими марксистами, у нас створювалося враження що говоримо з лунатиками. Марксизм став для них наркотиком для знечулення чутливости і для облегчення болю. Майбутня революція в Росії правдоподібно матиме за один з її кличів: Марксизм — це опій для народу».

Нема сумніву, що для багатьох марксистів марксизм був і ще є дурманом для «знечулювання болю» і для заспокоювання власного сумління та прикривання очей на злочини над мільйонами людей, що їх чинили й чинять жреці офіційної марксистської релігії в Москві. Але слід пам'ятати й те, що для самих «високих жреців», почринаючи Леніном і кінчаючи його теперішніми наслідниками, нагинали марксизм до своїх потреб, залежно від доби й обставин, відкидаючи те, що було невигідне, і підшиваючи під марксизм свої власні, російського феодального походження, ідеї.

II. Основні підстави марксизму.

1. **Діялектичний матеріялізм.** Ключевим питанням філософської думки є питання суті матеріяльного і духового світів і взаємовідношення між матерією та ідеєю, як висловом духового світу. Християнська філософія основується на визнанні двоподілу світу на світ матеріяльний і духовий. У цьому двоподілі світ духовий — вищий від матеріяльного і метою життя людини є визнати цю вищість та не дати себе полонити світом матеріяльним. Український філософ Григорій Сковорода бачив успіх свого життя в тому, що світ, тобто матеріяльний світ, ловив його, але не впіймав.

На думку німецького філософа 19-го століття Геґеля й інших філософів т. зв. ідеалістичної школи, існує тільки один світ, світ ідей. Матеріяльний світ — це тільки відображення наших ідей, тобто все, що бачимо довкола нас, є тільки відбиткою нашого думання, або, за висловом французького філософа Декарта, ми існуємо тільки завдяки нашій здібності думання. Історія світу — це постійна боротьба ідей, у процесі якої створюються нові, досконаліші ідеї, прямуючи до завершення у Найвищій Ідеї.

Маркс — тут і далі, говорячи про Маркса, маємо на увазі також і його співробітника Фрідріха Енґельса — пішов по лінії думання Геґеля, замінивши тільки ідею матерією. У філо-

софській концепції Маркса існує тільки один світ, світ матерії, незалежний від ідеї. Світ ідей є тільки відзеркаленням світу матерії. Усі ідеї є виключно відбиткою нашого біологічного сприймання зовнішнього матеріяльного світу, який таким чином формує все духове життя людей, їхню культуру, побут, суспільний устрій. Навіть релігія є тільки реакцією людини на зовнішній матеріяльний світ, природу.

Матеріяльний світ, — а через нього і наше світосприймання, — не статичний, а розвивається згідно з діялектичним процесом, яким Геґель пояснював боротьбу ідей. Існуючий стан, за висловом Маркса, — теза, автоматично породжує його суперечність — антитезу. Природній конфлікт між тезою й антитезою завершується свого рода компромісом. Кожна синтеза є вдосконаленням її тези й антитези, ведучи, таким чином, до щораз кращого вдосконалення матеріяльного світу, а разом з ним і похідного від нього світу ідей. «Діялектика розуму є тільки відзеркаленням форм руху матеріяльного світу, так у природі, як і в історії», писав Маркс у «Діялектиці природи».

Цей «закон протилежностей», на думку марксистів, є рушієм природнього й суспільного динамізму життя. Електрична енергія є синтезою співдії позитивної й неґативної енергії; атом є сумою протидіючих собі протонів і електронів; людське життя основане на протилежностях — чоловік і жінка, добро і зло, тощо. На думку Геґеля, «протиріччя є коренем всього руху і всього життя». Воно, це протиріччя, також у процесі взаємного заперечення веде до росту матерії і в кількісному і в якісному відношеннях. Зерно (теза) вмирає й перетворюється в рослину (антитеза) і в результаті цього заперечення зерна рослиною появляється колосок (синтеза) з помноженою кількістю зерен. Так само, в постійному процесі життя (теза), Вмирання (антитеза) і народження нового життя (синтеза) вдосконалювалося й росло людство, пройшовши етапи від первісної протоплязми до модерної, обдарованої творчим розумом людини.

На думку Маркса, застосування «наукових» методів діялектичної аналізи є єдиним науковим підходом до вивчення шляхів розвитку матерії й людства, бо історія, є мовляв, тільки послідовним діялектичним процесом. Треба відмітити, що і в самому Марксові і пізнішим його учням ніяк не щастило у їхніх діялектичних передбаченнях розвитку людських процесів (сам Маркс умер розчарованою людиною, не побачивши здійснення його передбачень «пролетарської революції», яку він заповідав з року на рік під час свого життя), просто тому, що вони перенесли закони послідовности розвитку матерії на людське життя, яке, очевидно, ніяк не вкладається в рямки діялектичного матеріялізму.

2. **Історичний матеріялізм.** «Не свідомість людей визначує їхнє буття, а навпаки — їхнє суспільне буття визначує їхню свідомість», твердив Маркс. Оскільки суспільне буття є тільки продуктом матеріяльного світу, то, логічно, людина тільки раб того світу, а вся її духовість — тільки продукт матеріяльних обставин її життя. Один з визначних західніх марксистів, Карл Кавтський, так пояснював це: «Поява нових ідей під впливом нових матеріяльних умов, пристосування старих ідей до нових відносин, боротьба проти старих ідей, які виявилися несумісними з новими ідеями, і їхнє остаточне виеліменування — такий є зміст духової боротьби нашого покоління, в якому виростає нова техніка господарства. Поштовх до цього руху дають виключно господарські процеси. Ідеологія приходить згодом по якомусь часі» («Матеріялістичне розуміння історії»). З цього логічно

виходило б, що не може бути духової спільноти ідей між заможним американським робітником і вбогим українським колгоспником, бо ж обставини їхнього матеріяльного життя є інші (Совєтський ідеолог буде твердити, що український колгоспник стоїть на вищому духовому рівені, бо, мовляв, матеріяльна база його світосприймання є досконалішою в «досконалішій» від капіталізму «соціялістичній» системі, дарма що він зведений у ній до ролі раба-кріпака).

Ця теза — основний ключ до зрозуміння марксистської теорії про ідеальність людини, а тим самим і суспільного життя, в комуністичному суспільстві. Приватна власність і зв'язаний з нею визиск людини людиною породжують, мовляв, усі неґативні прикмети людини — жадобу зиску, злочинність, клясову ненависть і поневолення, боротьбу між народами і людьми за придбання більше матеріяльних дібр, тощо. У комуністичному суспільстві, де зникне приватна власність, зникнуть фактори, які породжують ці антисуспільні та аморальні явища й бажання, і людина комуністичного суспільства стане глибоко-моральною — в суспільному розумінні — людиною без низьких приватницьких інстинктів, які породжують «буржуазну» аморальність.

Матеріяльною базою людської свідомости, на думку Маркса, є кожночасна форма продукційної діяльности, яка змінювалася в історичному процесі людства від примітивного колективізму через рабовласницьку й февдальну форми до капіталізму. На цій базі творяться кожночасні надбудови суспільних взаємовідносин і культурного життя. Надбудова — це тільки вислів бази і зміняється разом зі зміною бази у діялектичному процесі розвитку. Маркс вірив у фаталістичну неминучість цього процесу розвитку, на який людина фактично не може мати майже ніякого впливу, бо ж її свідомість визначена незалежними від неї законами матеріяльного розвитку бази. Визнати можливість впливу людини на ці процеси означало б заперечити саму ідею діялектичного матеріялізму, визнати можливість існування світу ідей, незалежного, а то й вищого від матеріяльного світу. Тому Маркс і не намагався пояснювати деяких суперечностей, як наприклад існування високих культур в умовах примітивних форм продукційної діяльности.

Кожна продукційна форма, твердив Маркс, має свої власні продукційні стосунки, тобто стосунки власности засобів виробництва. Продукційні форми, тобто база, міняючись, входять у конфлікт з їхньою надбудовою, продукційними стосунками, які не встигають змінюватися разом із змінами бази. Цей конфлікт завершується виникненням нових, досконаліших продукційних стосунків, які відповідають новій продукційній формі, аж доки ця форма знову не зміниться, викликаючи новий конфлікт і нову синтезу продукційних стосунків.

Цей історичний конфлікт між продукційною формою і продукційними стосунками виявляє себе на практиці у клясовій боротьбі. «Історія всіх дотепер існуючих суспільств, — писав Маркс, — є історією клясової боротьби». Суспільні стосунки, як було зазначено вище, є тільки виразом кожночасних матеріяльних відносин, продукційної форми, а держава — це тільки знаряддя в руках пануючих кляс, в руках яких зосереджені виробничі засоби, для коонтролі над іншими клясами і для захисту інтересів пануючої кляси. Розвиток продукційних форм породжує нові кляси, інтереси яких не вміщуються в застарілі продукційні стосунки контрольовані дотепер пануючими клясами. Цей конфлікт між новою формою і застарілими продукційними стосунками виявляє себе в боротьбі між старою й но-

вою клясами, боротьбі, в якій переможцем мусить бути нова кляса, бо ж вона є виразом нових матеряльних стосунків. Закріпившись, нова кляса, в свою чергу, попадає в конфлікт з новими продукційними формами і зродженою ними новою клясою. Виникає новий цикль боротьби кляс, який веде до нових суспільних змін.

4. **Неминучість занепаду капіталізму і комуністичної революції.** Капіталізм, який у добу Маркса тільки що змінив був стару систему, був, на думку Маркса, прогресивним явищем, як черговий крок до вдосконалення продукційних матеріяльних стосунків. Але він, згідно з законами історичної діялектики, був засуджений на занепад і заміну досконалішою системою продукційних стосунків — комунізмом. Комуністична революція, яка мала завдати останній, смертельний удар капіталізмові, мала бути тільки наслідком невмолимої законної послідовности, а не продуктом революційної змови. Капіталізмові, згідно з Марксом, визначено згинути в силу **об'єктивних** факторів його самої системи, а не якихось **суб'єктивних** факторів людської волі й дії. Сама капіталістична система, твердив Маркс, зберігає в собі зерна її власної згуби.

Зернами згуби капіталізму, згідно з Марксом, були система приватньої власности та конкуренція за більші зиски. Власник засобів виробництва, капіталіст, — твердив Маркс, — здобуває зиски, платячи робітникові тільки частину всієї вартости його праці. При великій конкуренції на робітничому ринку, зумовленій великою кількістю робочої сили в порівнанні до запотребування на неї, капіталіст має змогу найняти робітника за мінімальну платню, яка якраз достатня тільки на заспокоєння мінімальних і конечних життєвих потреб робітника і його родини. Але продукційна видайність робітника є більша ніж його мінімальні життєві потреби, і от ця надвижка між заробітком робітника і його видайністю стає зиском для капіталіста. Якщо ж конкуренція на робочу силу підносить ціну робітника, капіталіст заступає робітника машиною, позбавляючи робітника праці. Це, в свою чергу, веде до надпродукції, господарської кризи, в якій кляса пролетарів-робітників збільшується колишніми капіталістами, що не зуміли пережити кризи. Таким чином, кожна періодична криза в капіталістичній системі веде, шляхом дарвінського закону природнього добору сильніших через відмирання слабших видів, до концентрації власности і капіталу в руках щораз меншої кількости капіталістів і до побільшення обезвласненої кляси пролетаріяту, який животіє з ласки капіталістів і життєвий стандарт якого ніколи не може піднятися вище мінімального, необхідного до фізичного існування рівня.

Сама концентрація капіталу, твердив Маркс, є природнім і позитивним явищем, бо така концентрація відповідає новим продукційним формам. Нові методи виробничої техніки вже не вміщуються в рямки малого підприємства, веденого одним власником. Їхнє успішне застосування вимагає велетенського розміру підприємств, поставлених спільним зусиллям багатьох людей, а то й цілого суспільства, чи навіть ряду суспільств (наприклад, у наших часах, розвиток атомової енергії і міжпланетні дослідження). Це саме стосується і хліборобства, де модерні машини та засоби культивування не вміщуються в рямки традиційних малих господарств. Тому ріст і промислових і сільсько - господарських підприємств є корисним, бо він дає можливість збільшити продукцію через більш інтенсивне використовування наявних продукційних засобів. Неприродніми і шкідливими з економічного погляду є, на думку Маркса, тільки продукційні стосунки приватньої власности, які спиняють цей ріст

і стають у конфлікт з корисними для суспільства формами масової продукції. Саме цей конфлікт породжує господарські кризи, які в остаточному кінці мусітимуть привести до загибелі капіталізму, ліквідації його пануючої кляси разом з її системою приватньої власности. На місце приватньо-власницького капіталізму неминуче має прийти нова система суспільної власности засобів виробництва — комунізм, а ролю панівної капіталістичної кляси перебере нова кляса — пролетаріят, бо ж тільки ця одна кляса залишиться після ліквідації капіталізму.

Не входячи глибше в аналізу Маркcової теорії, слід однак вказати на дві головніші помилки Маркса і Енґельса: З одного боку, вони переочили факт, що навіть в умовах модерних форм продукції існує не тільки місце, але й потреба на дрібні підприємства, в яких особисте, приватницьке зацікавлення власника - продуцента є найбільшою ґарантією їх успіху й економности (Доказовим прикладом цього можуть служити хоч би присадибні господарства радянських колгоспників, які стали головними постачальниками багатьох сільсько - господарських продуктів). З другого, розглядаючи державу і суспільно - політичні форми тільки як знаряддя панування в руках панівної кляси, вони переочили можливість того, що державна влада може стати виразником волі суспільної більшости і виконати ту ролю, на яку вказав ще за життя Маркса англійський філософ Джан Стюарт Милл, а саме реґулювання господарських процесів і розподілу дібр, при одночасному збереженні системи приватньої власности. Суспільні процеси в капіталістичних країнах на протязі останніх кількадесяти років, в ході яких робітництво через його вільні професійні спілки перетворилося майже у спільника капіталіста, а держава в арбітра між окремими учасниками економічної діяльности — продуцентом, робітником і споживачем, — змінили форму і напрямок капіталістичної господарської ситеми, стали рушієм великого господарського росту, добробутом якого користуються тепер всі суспільні верстви.

4. Комуністичне суспільство. Необхідним етапом у переході від капіталізму до комунізму, на думку Маркса, є період диктатури пролетаріяту, під час якого «пролетаріят вживатиме свою політичну панівну зверхність на те, щоб законами відібрати капітал від буржуазії, зцентралізувати всі виробничі засоби в руках держави, тобто пролетаріяту зорганізованого як пануюча кляса, і якнайскоріше збільшити загальну суму продукційних сил. Звичайно, на початках, це може бути здійснене тільки деспотичним посягненням на право власности і деспотичним втручанням в буржуазні методи виробництва... Коли пролетаріят, у ході його боротьби проти буржуазії, з конечности сконсолідується як кляса, шляхом революції сам стане панівною клясою і, як така, силою змете стару систему виробництва — він тим самим змете й систему, яка була підставою для клясових конфліктів, скінчить клясовий поділ і цим самим зліквідує й своє власне панування як кляси. Старе буржуазне суспільство, з його клясами і клясовими конфліктами, буде змінене спілкою, в якій вільний розвиток кожного вестиме до вільного розвитку всіх (Карл Маркс, «Маніфест комуністичної партії»).

Маркс здебільша говорить про «панування» («гершафт») пролетаріяту» і лише кілька разів вживає вислів «диктатура пролетаріяту», не з'ясовуючи самого значення слова «диктатура». Тому, як влучно відмічує Бертрам Вольфе у книзі «Марксизм, 100 років у житті доктрини», годі встановити, чи він мав на увазі таку диктатуру, яку пізніше визначив Ленін, чи диктатуру в первісному римському розумінні. За визначенням Леніна, диктатура

«не є обмежена нічим, ані законами, ані абсолютними правилами, а основана безпосередньо на силі влади». Таке визначення діяметрально розходиться зі староримським розумінням диктатури. У старовинному Римі державна конституція передбачала диктатуру на період вийняткового стану та конституційно обмежений час (найдовше шість місяців), диктатора обирав сенат і він не мав права встановляти нові закони, а по закінченні свого призначення його могли притягти до судової відповідальности за надужиття влади. Хоч Маркс, як і Ленін, був вдачі, яка не терпіла опозиції, і попадав у крайній радикалізм, говорячи про безпощадну ліквідацію буржуазії, то все ж загальна аналіза його досить таки неясної концепції «панування пролетаріяту» дає підстави схилятися до думки, що він розумів «диктатуру» в староримському значенні. Таке припущення підсилює ще й той факт, що Маркс був під сильним, просто магнетичним впливом французької Революції, діячі якої з наївним романтизмом наслідували старовинний республіканський Рим.

На цьому можна було б закінчити розгляд Марксової філософії, бо ані Маркс ані Енґельс не спробували дати докладнішої програми цього майбутнього комуністичного суспільства. Вони навіть не спробували пояснити, чому саме процес діялектичного розвитку суспільних відносин мав би спинитися на цьому комуністичному суспільстві, тобто чому воно не мало б породити нову антитезу з можливістю якоїсь нової синтези в майбутньому. Що цього не зробили совєтські теоретики марксизму, подаючи комунізм як завершення творіння, — це зовсім зрозуміле, бо ж це означало б визнати конечність і закономірність майбутньої революції й упадку їхнього режиму, а ніякий диктатор навіть натяку на таку можливість не хоче залишити в думках його підданих. Але ані Марксові ані Енґельсові не йшлося про збереження їхньої влади, бо вони її не мали. Отже їхню мовчанку можна пояснювати лише тим, що вони самі докладно не уявляли собі практичної організації суспільних і господарських стосунків у майбутній комуністичній Утопії. Ця Утопія представлена тільки загальними ідеями про загальну всенародню власність засобів виробництва, зникнення експлуатації разом з державною системою, бо ж експлуатація існує тільки при існуванні кляс, яких при комунізмі не повинно бути, а держава — тобто органи державної влади — є також тільки знаряддям пануючої кляси, а якщо таких кляс нема то й держава стає зайвою.

III. Російський марксизм у большевицькій практиці.

Як і в попередньому розділі, ми не збираємося давати критичної оцінки большевицької комуністичної ідеології та вказувати на всім очевидний її провал на практиці, як також і на розходження між ідеологічними гаслами й обіцянками та практичним їх здійсненням. Хочемо тільки показати, що і Ленін, і Сталін і їхні наслідники, всупереч їхньому побожному визнаванні себе за єдиних правдивих пророків великого бога Маркса-Енґельса та намаганні представляти радянську систему як здійснення Великого Пророцтва, самі не брали поважно заповітів біблії марксизму, а нагинали їх так, як це їм було вигідне, або й зовсім їх відкидали. Ідеологія стала для російських большевицьких вождів тільки засобом для досягнення їхньої мети. Згадати б тільки такі факти як те, що в боротьбі проти Троцького і його «лівого ухилу» Сталін став на праві позиції марксизму, а знищивши лівих, сам перегнув ідеологічні позиції на ліво, щоб ними розторощити «правий ухил». Цей самий маневр повторив і Хрущов, зайнявши ліві позиції проти

«правого ухилу» Маленкова», а, позбувшись його, сам перейшов на праві позиції.

Поки перейдемо до розгляду тих ідеологічних тез марксизму, які російські большевики ніби то перейняли від Маркса, варто згадати деякі пункти Марксової програми комуністичного суспільства, які кремлівські володарі зовсім відкинули, а саме: знесення системи спадкових прав, бо чей же спадковий привілей дає право на незароблений прибуток, чого у безклясовому суспільстві не повинно бути; забезпечення повної безкоштовної освіти і «знесення різниць між містом і селом, тобто перетворення селян у робітничу клясу, однаково оплачувану з міськими робітниками.

1. **Історичний суб'єктивізм**. Американський соціолог Сидні Гук так характеризує Леніна: «Ленін був настільки одержимий прагненням захопити і затримати в руках політичну владу, що цілі соціялізму стали для нього не контрольними принципами, а лише мовними фетишами» («Маркс і марксисти»). Це прагнення захопити владу поставило Леніна напередодні російської революції у прикрий конфлікт з ідеями Маркса:

На думку Маркса, «ніякий суспільний лад не може будьколи зникнути поки всі продукційні сили в ньому повністю не розвинулися; а нові продукційні стосунки ніколи не появляються, поки матеріяльні умови їхнього існування не визріли внутрі самої спільноти». Подібно ж писав і Енґельс, твердячи, що «революції не творяться людською волею і спонтанно», але «скрізь і завжди були наслідком послідовности умов, зовсім незалежних від волі і керівництва окремих партій і цілих кляс».

Тому Маркс був проти передчасних революцій, та й сам Ленін критикував «блянкізм», тобто намагання робити революції, коли ще об'єктивні умови для неї не дозріли. Треба, однак, ствердити, що в житті Маркса був короткий час в 1850 році, коли він сам проповідував ідею блянкістів про негайну збройну революцію і разом з ними очолював Світову Спілку Революційних Комуністів, яка готувала збройне повстання. Однак, він дуже скоро розійшовся з блянкістами, дорікаючи їм, що тоді коли він і його послідовники кажуть робітникам «Ви мусите пройти п'ятнадцять, двадцять, п'ятдесять років війни і громадянської війни не тільки на те, щоб змінити існуючі умови, але й на те, щоб самим змінитися і приготувати себе до перебрання політичної влади», то блянкісти, навпаки, кажуть їм: «Ви мусите захопити політичну владу негайно, а ні то йдіть спати!». А в листопаді 1871 року Маркс писав: «Політичний рух робітничої кляси має, звичайно, на меті здобуття влади для тієї кляси, а тому, цілком очевидно, потрібна до певного ступеня розвинена організація робітничої кляси, яка виростає з її економічної боротьби». І Маркс і Енґельс також кілька разів висловлювали погляд, що робітнича кляса може і повинна здобути владу леґальним шляхом у країнах, де існує всенародня парляментарна система, наприклад у СДА, Франції, Голяндії, і т. п.

З погляду історичного діялектичного матеріялізму царська Росія на початку цього століття не була дозрілою до комуністичної революції. За Марксоовою теорією така революція можлива тільки тоді, коли країна перейде всі етапи розвитку капіталістичної системи від ранньої молодости до пізньої декадентської старости. Росія ж 1917 року мала за собою тільки кілька десятків років капіталізму, який фактично переживав щойно його ранню юність на російському ґрунті, бо ж навіть і російський пролетаріят щойно починав формуватися як суспільна група. Тому комуністична революція в Росії була б у той час тільки запереченням теорії історичного матеріяліз-

му (До речі згадати, що й сам Маркс дуже зневажливо ставився до думки про можливість комуністичної революції в Росії, пророкуючи, що вона тільки породить «азійський комунізм», тобто бюрократичну диктатуру. Історія оправдала Маркса хоч у цьому його передбаченні!).

Але ж Ленінові не терпілося дістатися до влади і він висунув свою власну інтерпретацію історичного матеріялізму на виправдання можливости негайної революції, не чекаючи повного визріння матеріяльних умов для неї: Це правда, твердив Ленін, що розвиток суспільства зумовлений економічними процесами, тобто базою. Але це також не виключає можливости того, що пролетаріят, здобувши владу, може формувати економічну базу відповідньо до нових умов. А взагалі «соціялізм ніколи не може виникнути з економічного чи соціяльного розвитку без директивної допомоги з боку людей. які зрозуміли теоретичні заложення», писав Ленін. До того ж логіка наче, що пролетарську революції треба починати в найслабшій ланці капіталістичного ланцюга, а Росія саме і є такою найслабшою ланкою. Російська революція стане сиґналом і початком загальної революції і в інших капіталістичних країнах. Коли ж, на велике здивування Леніна, західно-европейський пролетаріят не пішов за прикладом Росії і російська комуністична революція опинилася самітньою, наче передчасно вилуплене курча, і дехто почав ставити критичне питання, чи не була вона покручем, зродженим ненормальними родами, Сталін виступив з тезою про можливість «побудови соціялізму в одній країні». «без попередньої перемоги пролетарської революції в інших країнах».

Ленін, цей «вірний учень Маркса - Енґельса», заперечив основну тезу своїх вчителів про об'єктивність історичних процесів і їхню виключну залежність від матеріяльних умов, доказавши спроможність людини, людської волі формувати ці умови, згідно з її суб'єктивними ідеями незалежними від матерії. А Сталін, другий учень, згодом таки відкрито викинув її на смітник, твердячи на 17-му з'їзді партії: «Не повинно бути ніякого оправдання для того, щоб відкликатися до так званих об'єктивних умов. Після того, як досвід ряду років ствердив правильність політичної лінії партії, і тепер нема ніякого сумніву щодо готовости робітників і селян підтримати цю лінію, роля тих так званих ооб'єктивних умов зведена до мінімума, тоді як роля наших організацій і їхніх провідників стала вирішальною, вийнятковою».

Однак, як було зазначено вище, ідеологія для російських комуністів — тільки дишло, яке можна повертати туди, куди потрібно везти комуністичного, а по суті російського імперіяльного воза. Тому коли китайські комуністи вирішили піти слідами міркувань Леніна і Сталіна і застосовувати тезу про можливість людської волі формувати об'єктивні умови, щоб «великим скоком» у 1958 році перескочити Москву і, на злість їй, а зокрема Хрущову, показати, що вони перші досягли комунізм, Хрущов повернувся назад до Маркса, пригадуючи китайським «товаришам», що, згідно з Марксовою евангелією, неможливо, нехтуючи об'єктивними процесами розвитку. перескочити в комунізм, не пройшовши стадії соціялізму. А редакційна стаття в «Правді» за підписом Н. Матковського (12 червня 1960 р.) писала з цієї нагоди:

«Намагання перескочити цілі історичні етапи йде тільки на руку ворогам робітничої кляси... Фрідріх Енґельс свого часу критикував блянкістів його доби, які хотіли перескочити через усі посередні етапи просто в комунізм, не враховуючи процесів історичного розвитку... Це так як би хо-

тіти навчити чотирьохлітню дитину вищої математики».

Однак можливість навчити дитину вищої математики видно залежить також і від вчителя. На думку російської компартії, Мао і його товариші не надаються в учителі, але російський «вчительський колектив» надається, бо Хрущов, уже рік пізніше, заявляв на 22-му з'їзді партії, що економічно відсталі країни «соціялістичного табору» могтимуть так швидко розвинутися за допомогою більш розвинених країн, що одного дня всі країни «соціялістичного табору» «більш менш одночасно» досягнуть комунізм. Виходить, що таки можна перескочити через «посередні етапи», скоротити процес визрівання «об'єктивних умов», формувати історію і її процеси всупереч всесильній і «єдиносущій» богині матерії, — тільки це вимагає відповідних людей, «геніїв» маштабу Леніна, Сталіна, чи теж «колективного проводу», людей, які стоять вище від найвищої істоти в світі — матерії. Маркс і Енґельс не зуміли передбачити появи таких «вийняткових» людей!

Під тиском опозиції з боку китайців, а також і «товаришів» з інших країн, які не хотіли визнати «вчительського» диктату Москви, російські комуністи примушені були ще далі змодифікувати ідеологічне розуміння «об'єктивних процесів» визнанням різнородности шляхів до комунізму. Так у промові 12 грудня 1962 року Хрущов заявив: «Не виключена відмінність у поясненні конкретних питань соціялістичного будівництва і в підході до різних проблем. Таке стається у практиці і очевидно ставатиметься в майбутньому, коли інші народи стануть на шлях до соціялізму. Тому неправильно було б виробляти певний модель і триматися його у взаємовідносинах з іншими соціялістичними країнами. Було б помилкою засуджувати як ренеґатів усіх тих, які не підходять пд цей модель». Цитуючи цю заяву, Збіґнєв Бжезінські підмічує (журнал «Форейн Аферс», квітень 1963 р.), що це знов таки не спинило Хрущова від обвинувачення, у тій же промові, албанських комуністів у «помилках» і заявити, що вони не є марксисти — леніністи, тільки тому, що не погоджуються вкладатися в російський «модель».

2. Роля партії як форматора суспільних процесів. Як ми вже бачили вище, людина у клясичному марксистському розумінні — тільки продукт матеріяльних процесів, на які вона не може і навіть не повинна впливати, бо ж уся її мудрість зумовлена тими процесами. Тому й комуністична партія, на думку Маркса, має бути тільки вчителем, а не маніпулятором мас, яких політична активність не повинна виходити поза рямки існуючого економічного стану. «Економічна революція, — писав Маркс, — повинна попереджувати політичну, бо ж ця остання тільки вияв першої. Тому, якщо б пролетаріят скинув політичне панування буржуазії, його перемога буде тільки тимчасовою, якщо матеріяльні умови, що примусили скинути буржуазні форми продукції, ще не витворені шляхом історичного розвитку».

Ленін рішуче відкинув цей «економічний» підхід до питання революції. На його думку, соціялістична свідомість і політичні дії пролетаріяту не є спонтанними, а радше наслідок політичного виховання засобами пропаґанди й аґітації. Політична свідомість не є механічним продуктом законів економічного розвитку. Цю свідомість треба плекати в організований спосіб через революційну ідеологію й організацію. Такою організацією має бути комуністична партія, яка єдина знає потреби робітника, і то знає їх краще ніж він сам. В одному з своїх творів Ленін навіть висловився, що «часами бажання кляси найкраще може здійснити диктатор, який іноді може більше зробити сам».

На підставі свідчень тих, які його о-

собисто знали, треба сказати, що Ленін, при всій його авторитарній вдачі, яка не терпіла спротиву й опозиції, всетаки не мав персональних амбіцій бути необмеженим диктатором. Ролю диктатора, в його розумінні, мала перебрати партія — мала, зцементована залізною дисципліною група людей, без директив яких, як він висловився, ані ради, ані ніякі інші масові організації не могли б вирішувати ніяких політичних чи організаційних питань. Навіть так звана внутріпартійна демократія і критика мали керуватися «інтересами правди», де «правда» тільки така, якою її визнає партія на підставі наукової філософії.

«Виховуючи робітничу партію, марксизм виховує авангард пролетаріяту, що здібний взяти владу та вести увесь нарід до соціялізму, унапрямлювати та організувати новий лад, бути вчителем, керівником, вождем усіх трудящих і експлуатованих у галузі будівництва всього суспільного життя, без буржуазії і проти буржуазії», писав Ленін («Держава і революція»).

Таке пояснення ролі партії, як провідника пролетаріяту в боротьбі проти буржуазії, хоч і відходило від засадничих ідеологічних принципів марксизму, все таки хоч частинно могло бути підтягнене під ту частину Марксової ідеології, яка говорила про потребу пролетарської диктатури в переходовій добі, доки ще не зліквідовані залишки буржуазної кляси. Саме на той аспект партії як вождя воюючого пролетаріяту головний натиск клали і Ленін і Сталін, оправдуючи партійну диктатуру.

Справа ускладнилася, коли в СССР офіційно проголошено повну ліквідацію буржуазної кляси і створення «безклясового суспільства», — а таке треба було скоріше чи пізніше проголосити, бо ж годі було назвати залишками буржуазної кляси навіть і найстарше віком населення, яке виросло в «соціялістичній» системі. Згідно з Марксом, на цьому новому, без-буржуазному етапі «пролетаріят», тобто фактично партія, повинен був би здати свою владу і контролю над життям людей. Отже, треба було знайти оправдання потреби збереження партії і її влади, а радше влади групки людей у Центральному Комітеті. Таке оправдання знайдено у потребі виховування, як висловився Хрущов, «людини майбтнього комуністичного суспільства». Хоч матеріяльні й моральні основи комунізму є тісно пов'язані зі собою, писав Ц. Стефаньян у журналі «Октябрь» у 1960 році, то все ж матеріяльні розвиваються скоріше. Нема, мовляв, сумніву, що радянське суспільство скоро досягне повний матеріяльний добробут- але «далеко важчою справою, яка вимагатиме далеко більше часу, буде виплекання в кожному члені суспільства внутрішньої потреби працювати й жити по-комуністичному».

Виходить, що Маркс і Енґельс помилялися, говорячи, що продукційні стосунки формують свідомість людей. Створення комуністичних продукційних стосунків ще не ґарантує виплекання комуністичної свідомости. Таку свідомість мусить формувати група людей, яка збагнула всю наукову правду, тобто партія, через її Центральний Комітет. Лише вона, як заявив Хрущов 6 січня 1961 року, може створити матеріяльну і технічну базу для комунізму, розвинути комуністичні суспільні стосунки і виховати людину нового суспільства. Геть матерію! Хай живе всезнаюча і всемогутня партія і її вожді!

Звичайно, клича «Геть з матерією!» ніхто в Кремлі ще не підносить. Але цікаво відмітити, що цей клич, хоч і не так очевидно, кинув Г. Волков у органі Спілки Письменників СССР «Новий мир» (березень 1965 року). Волков йде далі, ніж офіційно партія, по шляху заперечення вирішальної ролі продукційних умов у житті суспіль-

ства. Не сміючи відкрито заперечити ролі партії, якій Ленін передав ролю вирішальної ролі у формуванні суспільства, ані взагалі самого діялектичного матеріялізму — Волков навіть покликається на Маркса! — , він всетаки висуває досить відважну і до деякої міри революційну для радянських обставин тезу про те, що вирішальну ролю в житті суспільства має таки творчий розум людини.

На думку Волкова, необхідно зревідувати погляд, що матеріяльна продукція дає «суспільне завдання» науці, яка це завдання послушно виконує. Якщо у минулому так і було, то на майбутнє такий погляд помилковий, бо відношення між матеріяльною й духовою продукцією тепер переходить засадничу зміну і наука перетворюється «зі служниці продукції в матір продукції». Змеханізована продукційна система тепер не може відогравати тої провідної ролі, яку вона відогравала в минулому, бо в іншому випадку «не людина контролюватиме робота, а робот керуватиме людиною». Тому треба визнати творчу ролю людини.

Волков доходить до виразного заперечення матеріялістичної теорії людського думання, вказуючи на те, що «сфера відчування, підсвідомости, відограє не допоміжну- а вирішальну ролю в процесі шукання нового». Творчі злети думки, які часто можуть виглядати ірраціональними, як от відвага Айнштайна у запереченні «канонізованого нютонівського роозуміння світу», мусять бути визнані як вирішальні фактори у людському житті, бо «світ майбутнього буде світом науки і в однаковій мірі — світом мистецтва».

Думки Волкова — це виступ проти марксистських кайданів матерії над людським духом. Звичайно, вони не відзеркалюють думання партії, яка не зречеться своїх претенсій на всеохоплюючий розум, хоч по суті сама вже викинула на смітник первісну Марксову тезу про ролю матерії в людському думанні й творчості.

(Кінець буде)

Д-р Денис Квітковський

ДО ГЕНЕЗИ СОС

Вступне Слово

В різних розмовах, ба навіть на сторінках деякої нашої преси, поширюється критичне ставлення до Світової Організації Свободи (С.О.С.), мовляв, подібні організації вже існують і яка була рація творити ще одну організацію «Оборони Прав Людини». Дехто особливо наголошує факт, що після створення т. зв. «Комітету Діфенбейкера» в Канаді, СОС був зайвим і непотрібним твором.

В наступних рядках ми постараємося вияснити генезу постання СОС і її завдання. Але вже на самому початку уважаємо за конечне ствердити два факти, а саме: Не тільки генеза, початки творення СОС є далеко старші від «Комітету Діфенбейкера», але навіть деякі основні думки цей «Комітет Діфенбейкера» запозичив собі від тих, які клали основи під будову СОС. Хто простудіює собі основно матеріяли з Конференції за Здійснення Прав Людини в Буенос Айресі, той побачить, що Світова Організація Свободи була у великій мірі принаймні спонукою для Канадійського КУК покликані до життя «Комітет Діфенбейкера».

По-друге, автор цих рядків особисто й офіційно звертався до Екзекутиви КУК, щоб, якщо не злити обидва «Комітети» в один, то щонайменше найти можливості конструктивної співпраці. Цю пропозицію КУК офіційно відкинув. Про це я писав на сторінках

«Українського Слова» (Париж) і «Нового Шляху (Вінніпег-Торонто).

По-третє, ідейні заложення і завдання «Комітету Діфенбейкера» і Світової Організації Свободи є дуже ріжні. Про це уважний читач довідається з цієї статті. Між ними не має і не може бути ніякої конкуренції. Навпаки, вони доповняють себе.

І на кінець: Мені здається, що в нас і далі покутує рабський дух пошани до чужих божків і до легковаження або навіть обезцінювання своїх людей, які виходять з певною ініціятивою, з певною новою думкою, з певною новою дією. Американці, наприклад, гордяться доктриною Монро, доктриною Трумана чи Ніксона. Але нам більше імпонує «доктрина Діфенбейкера» як «доктрина Квітковського». Хто Квітковський? Такий собі нещасний українець, якого ніхто не знає й ніхто не братиме його серіозно. Але Діфенбейкер — це великий державний муж, ім'я якого знає і шанує цілий світ! До того — він не член поневоленої нації...

Я особисто не претендую на світового лідера, але я вірю в **українську людину** і її творчий геній. Я вір'ю, що українську націю врятують і виборять її гідне місце під сонцем у свободі не чужі світочі, але тільки **українська людина.** Шевченко шукав **українського** Вашінґтона і цього ми не сміємо забувати.

Ми раді мати в наших рядах великих людей світу, які допомагали б нам у наших визвольних змаганнях, але за ними завжди стоятиме **українська** людина. Без цієї **української людини** не до подумання в наших рядах ані Діфенбейкер, ані Ґарсія, ані багато інших приятелів нашої справи! Не забуваймо цього.

I. Міжнародні Конференція Прав Людини в Тегерані

Ідея створення певної світової організації прав людини зродилася на Міжнародній Конференції Прав Людини 1968 р. в Тегерані. Набирала ця ідея конкретніших форм і змісту підчас моїх відвидин деяких міжнародних організацій в Европі 1970 р. (нпр. Міжнародна Комісія Юристів), на Конференції для Здійснення Прав Людини в Буенос Айресі в 1971 р., а оформилася остаточно нова організація на Конференції в справі Самовизначення Народів у Торонто (Канада) дня 5 жовтня 1972 р. В наступних рядках я постараюся накреслити обширніше генезу Світової Організації Свободи, її ідейні заложення, завдання і організаційну структуру. Пічнемо від Міжнародної Конференції Прав Людини в Тегерані.

Генеральна Асамблея Об'єднаних Націй проголосила була 1968-ий рік Ювілейним Роком Декларації Прав Людини (Резолюція 2081 (XX) від 20 грудня 1945 року). Згідно з цією резолюцією, в ряді інших заплянованих святкувань, в Тегерані (Іран) відбулася Міжнародна Конференція Людських Прав в днях від 22 квітня до 13 травня 1968 року.

На цю Конференцію запрошено 132 держави, які є членами ОН, 9 держав, які не є членами ОН, але які є членами спеціялізованих агенцій, як Німецька Федеральна Республіка, Ватикан, Ліхтенштайн, Монако, Сан Маріно, Швайцарія та інші, а в додатку цілу серію організацій, так між-урядових як і не-урядових, як обсерваторів. З т. зв. не-урядових організацій запрошено на Конференцію 37 організацій, між ними: Координаційну Раду Жидівських Організацій, Консультативну Раду Жидівських Організацій, Інтернаціональну Раду Жидівських Суспільних і Допомогових Служб. Міжнародну Раду Жидівських Жінок. Лігу Арабських Держав. Світовий Жидівський Конгрес. Світовий Конгрес Мусулманів Організацію Африканської Єдности. Організацію Американських Держав, Інтернаціональну Раду Медсестер, Інтернаціональну Раду Жі-

нок та ін.

Отож на Тегеранській Конференції Прав Людини не було не тільки української офіційної організації, але ніякої іншої з числа недержавних народів. Найчисленніше були заступлені жидівські організації, хоч жидівська держава, Ізраїль, була там заступлена своєю державною делеґацією.

Знаємо, що Світовий Конґрес Вільних Українців (СКВУ) робив певні заходи в Організації Об'єднаних Націй (ООН), щоб добитися права офіційної участи в тій Конференції на статусі не-урядової організації, але ці заходи не мали успіху. Але була там неофіційна делеґація, яка створилася спонтанно, без попереднього пляну, і без санкції якогось українського міжнародного тіла. Виступала вона об'єднано, я сказав би навіть зіграно й часто покликалася на авторитет СКВУ, мовляв, ми діємо тут з рамени і в ім'я СКВУ, хоч офіційно СКВУ такої делеґації не висилав. І хоч українська делеґація в Тегерані не репрезентувала **однієї української** організації, то її **гармонійна дія,** її однодушне наставлення до всего, що ми там робили є чи не єдиним цього рода **соборним актом** думання і дії української політичної еміґаріції після другої світової війни. А були там заступлені і наші Церкви і наші політичні середовища. І якраз завдяки цій братерській поставі в Тегерані осягнули ми неабиякі успіхи. Приклад Тегерану повине би навчити нас, якою силою могли б ми бути і які осяги могли б мати, якщоб діяли ми в «тегеранському дусі» свідомо і пляново. А так ми, звичайно, розпорошуємо і наші не так уже великі фізичні сили, нашу енергію і наш умово-духовий творчий **потенціял.** Тому й наші успіхи на міжнародному полі такі мінімальні. Одночасно шкода, що хоч було багато подібних нагод, ми не спромоглися більше на «новий **Тегеран».**

2.

На Міжнародній Конференції Прав Людини в Тегерані весною 1968 року я мав перший раз нагоду побачити і почути, як діє ООН, ця світова організація, на яку людство покладало такі великі надії після другої світової війни. В додатку не забуваймо, що була це Міжнародна Конференція **Прав Людини** і **святкувала** вона 20-річний ювілей проголошення ОН Загальної Декларації Прав Людини.

На тій Тегеранській Конференції говорилося про все тільки не за права людини. Делеґати поодиноких **держав** виступали з заявами про нечуваний добробут і пошанування основних прав людини в їх країнах з (майже завжди) одночасною критикою толочення прав людини в інших країнах. Перед вели арабські країни і Ізраїль, закидуючи одні одним всі злочини, які тільки в силі поповнити одна держава над її меншостями. Про Біафру в Африці, наприклад, майже не говорилося, хоч у той самий час там відбувалася макабрична масакра одного племени, яке хотіло скористати з одного з прав людини — права на самовизначення — і створити свою власну державу. Не говорив про це навіть делеґат Ватикану.

Але найбільше granisuvalysia на Тегеранській Конференції делеґації з т. зв. «соціялістичних держав», під патронатом московського СССР. Здержливо тримали себе тільки Чехословаччина, Румунія і Югославія. В Чехословаччині в той час якраз був при владі Дубчек і намагався надати людське обличчя «соціялізмові» в його країні. Тому делеґати цих країн приязно ставилися до нашої «делеґації» і навіть жадали часто додаткових матеріялів про події в «совєтській соціялістичній Україні».

Делеґація т. зв. Української Радянської Соціялістичної Республіки, устами проф. Петра Недбайла хвалила «соціялістичну справедливість» в УР-

СР, повне пошанування там свободи і гідности людини тощо. В той самий час товариш Недбайло безмилосердно критикував Ізраїль і сіоністів, а особливо німецьких «реванжистів» та американських «імперіялістів» та «расистів». На його думку, американські Негри живуть і далі в рабстві, в нужді і понижені.

В своїй промові-декларації дня 23 квітня 1968 р., Недбайло заявив, що держава, а не хто інший, має не тільки гарантувати, що є закон, але і пильнувати за тим, щоб цей закон був виконаний, переведений в життя. Тому він (в тому і СССР) є проти створення інституції Високого Комісаря для Прав Людини, (чи Людських Прав), бо такий Високий Комісар «саботував би тільки міжнародні зусилля в ділянці людських прав» (цитую з протоколу 3-ої Пленарної Сесії, 23 квітня, призначеного для преси). Дивна логіка! Засаднично Москва була завжди проти покликання до життя Високого Комісаря для Прав Людини, бо на думку Москви, вмішування такого Комісаря у внутрішні справи поодиноких держав противилося б засаді міжнародного права про невтручання у внутрішні справи суверенних держав. Але чому інтервенція Високого Комісаря для Прав Людини в обороні жертв державного насилля чи то над людиною, чи над цілими народами мала б означати «саботаж міжнародних зусиль в ділянці прав людини» — лишаємо совісті «логічного думання» проф. Недбайла. Він, згідно з логікою і людською гідністю, повинен був сказати відкрито: Москва не бажає собі ніякого посторонньго ока, яке мало б право заглядати і бачити дійсний стан «совєтського громадянина» в ділянці прав людини.

Від ЗДА говорив Рой Вілкінс, голова американської делеґації на Тегеранську Конференцію. В своїй промові, виголошеній дня 24 квітня, він ані словом не обороняв своєї країни від закидів СССР і її сателітів. Навпаки, він накресливши історію розвитку цивільних прав у ЗДА, особливо зв'язаних з неграми, сказав, що в ділянці цивільних прав і прав людини Америка робить поступи на краще. Становище Р. Вілкінса було для нас певним розчаруванням.

Я особисто з ред. Джеймсом К. Андерсоном вже першого дня (22 квітня 1968 р.) відвідав американську амбасаду в Тегерані й увійшов у контакт із американською делеґацією. Ми мали кілька довших ділових конференцій і залишили їм деякі матеріяли, особливо примірники «Лихо з Розуму» В. Чорновола в англійській мові. Ми покладали багато надій якраз на Роя Вілкінса, бо думали, що він, як чоловий провідник негрів у ЗДА в їх боротьбі за цивільні права, краще зрозуміє нас і скаже хоч одне слово в обороні переслідуваних наших братів і сестер в Україні. Але ми завелися в нашій надії. Люди — в тому і нації — бачать тільки свої кривди і свої інтереси і борються тільки за них. Я тоді і там зрозумів повністю гасло: Наша доля в нас самих. Зрештою, чи ми боремося за права інших?!..

Але Рой Вілкінс ствердив деякі факти, які мені хочеться зацитувати, бо вони й сьогодні важливі і чекають на своє здійснення. Цитую з тексту його промови, яку роздано журналістам на Конференції. Він, м. ін. сказав: «На міжнародньому полі ми проголосили більше людських прав, як є ми в силі здійснити їх. Правильно названо (їх) Універсальною Декляраціею Людських Прав. Її ідеали є універсально прийняті, але вона остається декляраціею, а не фактом».

І далі: «Частинно, проблемою є необмежена претенсія на національну (державну) суверенність. Я уважаю, що згідно з Чартером Об'єднаних Націй жодна нація (держава) не має права діяти на зло своїм громадянам. Постанови Чартеру, які займаються

правами людини або мають значення, або вони є жорстоким обманом. Якщо ці постанови мають значення, то їх вага і сила мусять переходити границі держав-членів. Толочення людських прав на цій планеті (за виїмком Антарктики та позапростору) відбувається на територіях держав».

Тому, не називаючи по імені ані ССР, ані УРСР, Р. Вілкінс висловився за створенням інституції Високого Комісаря для Прав Людини, бо, говорив він, «система ООН не має машинерії здійснення, переведення в життя людських прав. Ми були великі у продукції — але не дописали в розподілі». І далі: «Ніодна держава в будьякій системі не буде в силі відгородити ідеї або загородити нарід».

Але, на жаль, це були тільки гарні, великі слова. Я хотів особисто стрінутися з Вількінсом, мав уже навіть обіцянку, але... «інші заанґажування» не дали йому змоги стрінутися з такими як він: борцями за гідність людини і права на свободу всіх — одиниць і народів.

Як відомо, крім держав-членів і між-урядових та не-урядових організацій, кожна держава мала право запропонувати до участи в Конференції і деяких своїх визначних громадян, особливо знавців у ділянці прав людини. Багато держав мали там своїх експертів. Не мали ані одного мужа-експерта тільки СССР, в тому й УРСР. Цей факт потвердив остаточно те дійсне рабське становище **людини,** в тому і цих народів, у т. зв. СССР. Як за часів Шевченка, так і тепер у червоній Росії під облудною назвою СССР «на всіх язиках все мовчить», і то вже не тільки від «молдованина аж до фінна», але аж від Балтійського моря до Трієсту і від ріки Одри в Европі, до Тихого Океану в далекій Азії. Після останньої світової війни число невільників збільшилося цілими мільйонами недавно ще релятивно вільних людей. І всі ці люди, всі народи у новій тюрмі народів не мають не тільки права говорити й упоминатися за свої права, але їм навіть не вільно виїжджати поза межі цієї «комуністичної країни пролетарів». Вони стали там, у «країні рад», дійсно гнаними і голодними, за яких та в ім'я яких говорить мала кліка деспотів у Москві з її лакеями і прислужниками у роді всяких недбайлів. Тому ми, яких не досягнула кривава рука Москви і не заткала нам уста, мусимо говорити за них, вказуючи на всі їх кривди. на заподіювані їм безправства й на офіційні обманства. якими годує Москва так своїх «щасливих громадян», як і чужинний світ.

На ювілейній Міжнародній Конференції Прав Людини в Тегерані говорили й заступали свої інтереси **тільки** держави й усі вони інтерпретували по-свойому «права людини», але завжди з точки зору своїх державних, в тому й колоніяльно-імперіялістичних інтересів. Москва, наприклад, на всі лади вихваляла свою політично - економічну систему й той «вищий» тип демократії», в якій люди і народи «союзних республік» живуть і користуються такими свободами й правами, яких ніяка система дотепер не могла видумати й перевести вжиття. І ніхто цього не заперечував. Бо ті, що знали дійсну правду або не мали права голосу, або були неприсутні, або не були зацікавлені долею людини і народів в СССР. І в протоколі Міжнародної Конференції Прав Людини в Тегерані, які колись будуть **серіозним джерелом студій** прав і свобід людини, записано брехню в тозі правди. Майбутні історики й дослідники Тегеранської Конференції цитуватимуть всяких недбайлів, як речників **дійсного стану** становища українського народу й української людини в СССР. Цитуватимуть Недбайла, як **об'єктивного** доповідача про стан в Україні, бо ніхто на Конференції не виступив проти нього і не опрокинув його брехні. Тому до історії, як науки, треба

ставитися з великою резервою.

Побіч уже сказаного, Міжнародна Конференція Прав Людини в Тегерані відкрила нам ще один дуже важливий факт: **Страх Москви перед світовою опінією.** Іншими словами, Москва намагається за всяку ціну створити і задержати в світовій опінії якнайкращий образ про себе, про свою систему й про свої «благородні» наміри в ділянці прав людини і народів. Москва хоче бути, в світовій опінії, чемпіоном свободи людини і народів. Тому вона критикувала і критикує мниме переслідування негрів в Америці, тому вона офіційно заявляє не тільки свою готовість, але навіть своє «соціялістичне право» спричинювати і піддержувати боротьбу всіх незадоволених у кожній країні світу; піддержувати всіма засобами «національні визвольні війни» та збройно інтервенювати всюди там, де загрожена «соціялістична система і соціялістичний лад» (підчас Тегеранської Конференції московські танки концентрувалися на границях релятивно вільної ще тоді Чехословаччини, яку Москва збройно окупувала кілька місяців пізніше в ім'я т. зв. «доктрини Брежнєва», або оборони соціялізму проти «імперіялістичного капіталізму»).

Світова опінія. Це дуже широке, рівночасно дуже конкретне поняття. Тому Москва боїться світової опінії. Боїться, щоб ця світова опінія не побачила за «совєтською» маскою правдиве обличчя Москви, загарбника цілих, вільних колись народів, ката мільйонів інакшедумаючих.

Тому вже в перших днях нашого побуту у Тегерані ми почали робити заходи дістатися до тегеранської преси. В цьому ділі надзвичайно велику прислугу зробив нам д. Джеймс К. Андерсон, тодішній редактор великого денника «Да Детройт Нюз» (тепер він є головним редактором журналу «Ветерани Чужих Воєн». Я разом з ним відвідав редакцію великого іранського денника в англійській мові «Тегеран Джорнал», а з д-ром Ярославом Мусіяновичем редакцію того ж денника, що виходить у французькій мові. Ми відвідали й інші денники та журнали, писані іранською та іншими мовами (напр. вірменський денник). Вся іранська преса в Тегерані відгукнулася на наші заходи й заговорила про українську неофіційну делеґацію на Міжнародну Конференцію Прав Людини в Тегерані.

Моє інтерв'ю, дане англо-мовному денникові «Тегеран Джорнал» дня 24 квітня, яке появилося в тій газеті дня 25 квітня «зробило своє»: Нас «відкрили» делеґати усіх держав, а речник і голова делеґації УРСР, проф. П. Є. Недбайло висловив нам своє велике розчарування і негодування, мовляв, ми підкопали його «великий престиж», яким він уже дев'ять років користувався серед усіх делеґатів Підкомісії Прав Людини. Другий делеґат т. зв. УРСР, проф. В. Сокуренко, навіть погрожував «довгою рукою» большевиків...

Але делеґати й кореспонденти вільних країн зареаґували інакше: Вони зацікавилися нами, шукали нас для розмов і додаткових інформацій. Особливо кореспонденти «сателітних» країн жадали додаткових примірників «Лихо з Розуму» В. Чорновола.

Цей приклад переконав мене, яке велике значення має інформаційна діяльність про українську проблему серед неукраїнського світу. Вільний світ не є беззастережний прихильник т. зв. СССР і тим самим ворог українців та інших поневолених Москвою народів. Так учені, дипломати, журналісти, відкись мусять черпати свої джерела, свій інформаційний матеріял. Деякі з них мають змогу черпати цей джерельний матеріял з першого джерела, зн. обсервації на місці дійсного стану річей. Це можуть робити дипломати й журналісти. Але Москва «скрінує», цебто, за большевицько - мос-

ковською термінологією «переводить чистку» між заплянованими для виїзпускає в границі своєї держави тільки тих, які або є прихильні її політиці, або мало зацікавлені **критичною,** об'єктивною оцінкою стану речей у «країні рад».

Але й ці «перескріновані» дипломати чи журналісти мають в СССР дуже обмежену свободу рухів і майже ніякий доступ до дійсних, джерельних матеріялів.

В той самий час Москва заливала і далі заливає цілий світ «науковою» літературою про «вищого типу демократію» в СССР, про повну свободу слова і совісти, про «щасливе життя радянських народів», про «конституційне право» всіх «радянських республік» на кожночасний вихід (сецесію) із СССР тощо. Із таких джерел черпають своє знання про т. зв. СССР чужинні науковці, журналісти, і навіть дипломати, а за ними і решта вільного світу. Хто знав, наприклад, що правника Лева Г. Лук'яненка засуджено було в січні 1961 р. на кару смерти (пізніше «помилувано» на 15 років заслання в конц. таборі) за те **тільки,** що він мав би робити спробу заснувати організацію, яка агітувала б за відірвання України від СССР?... Не знали цього в т. зв. СССР, не знали цього й у вільному світі аж доки не дісталися до нас «захалявні», незаконні в СССР матеріяли. А право на агітацію за вихід України з СССР є конду дипломатами й журналістами, і доституційним правом. Конституція СССР в ст. 12 постановляє: «За кожною Союзною республікою зберігається право вільного виходу з СССР». Якщо за кожною союзною республікою **«зберігається»** право вільного виходу з СССР», то, логічно, за цією «республікою» і за її громадянами зберігається також право агітації за здійснення цього права. Але не знаючи совєтської **дійсности,** не знаючи, що за це «право» людей засуджують на кару смерти, або на довгі роки ув'язнення і заслання ,необізнаний, часом наївний, дослідник і науковець поза границями СССР базує свої наукові праці на «наукових» працях «совєтських науковців і дослідників» та на «Совєтській оКнституції» і на конституціях «совєтських республік».

На Міжнародній Конференції Прав Людини в Тегерані зродилась в мені думка працювати в напрямі освідомлення світової опінії про дійсний стан в СССР із наміром мобілізації цієї опінії для боротьби за здійснення прав людини, згідно з Конституцією СССР і «союзних республік» та згідно з Загальною Декляраціею Прав Людини й інших Міжнародних Договорів про права людини і народів, ухвалених ООН і ратифікованих членами - державами ООН.

Наступним кроком у цьому напрямі була Конференція для Здійснення Прав Людини в Буенос Айресі, столиці Арґентини.

(Далі буде)

М. Михалевич

ДЕЩО ПРО ПРИРОДУ І ПРОТИРІЧЧЯ СОЦРЕАЛІЗМУ

«... Лише той є мистцем, хто має і вміє цілій освіченій людськості сказати якесь своє слово в тих великих питаннях, що ворушать її душею та заразом сказати те слово в такій формі, яка б найбільше відповідала його націнальній вдачі».

(І. Франко. Твори, т. 18, К., 1955, стор. 505)

Тема і сьогодні актуальна, бо, не зважаючи на «розвінчання» культу Сталіна, — дискусія навколо питань «соцреалізму» постійно переливається через вінця кордонів соціялістичної імперії.

Тема складна і заширока, щоб її вичерпати однією статтею, чи навіть книжкою. Все ж вже час переказати хоч хід думок ряду мистців і мистецтвознавців зі становища людей, які з тих чи інших причин не виступають проти існуючої в СРСР системи в цілому, а які лише змагаються за свободи, якими користуються народи народоправних устроїв всюди, поза теренами впливів і панувань особливо Москви.

Ми всі у країнах вільного світу маємо свої вироблені власні погляди і тому нам буде цікавіше ознайомитися з неспрепарованими матеріялами, щоб на їх основі й на основі того, що ми вже знаємо — поглибити своє знання відносин і процесів, що відбуваються в СРСР, і само собою розуміється — в Україні, де вони мають свою виразну специфіку.

***

1967-го року в Києві вийшла друком праця В. Кудіва «ЕСТЕТИКА», рекомендована тоді міністерством вищої і середньої спеціяльної освіти УРСР, як учбовий посібник з основ естетики для студентів гуманітарних факультетів та педагогічних інститутів. В ній, між іншим, автор пише:

«Не мало в історії прикладів жорстокої боротьби, яку вели талановиті люди проти відживаючого в суспільстві. Немало талантів гинуло в цій нерівній боротьбі... Віками мріяли і боролися великі таланти за право вільного служіння свойому народові, за утвердження передового і прогресивного життя, за свободу творчости, головний смисл якої полягає в можливості максимального відтворення правди життя, утвердження в художній творчості передових ідеалів епохи...». При цьому автор не може не ствердити, що в СРСР: «надто мало приділяють уваги... справі розкриття і аналізи дорогоцінної і важливої властивости людини — художнього таланту, обмежуючи пояснення творчости мистця тим, ЩО він відображає, та з ЯКИХ позицій він насвітлює дійсність. Окремі ж радянські дослідники навіть уважають НЕДОЦІЛЬНИМ говорити про творчу оригінальність, САМОБУТНІСТЬ художнього таланту, боючись, що це може привести до «перебільшення ролі ІНДИВІДУАЛЬНОГО, психологічного суспільно - необумовленого фактору». (Підкреслення мої — М. М.).

Він твердить, що для того, щоб талант заіскрився в творчості, мистець повинен бути пов'язаним з життям, з долею і боротьбою рідного народу. І

тоді, коли ця боротьба буде метою життя мистця — йому не доведеться насилувати свою творчу фантазію. Життя само підскаже, чого потребує нарід у той, чи інший період.. Звичайно, в УРСР треба покликатися на авторитети «старшого брата». Тому Кудін слушно, сучасних тенденцій правлячої верстви Москви — дошукується ще в XIX ст. в писаннях Добролюбова: «Ми розходимося з прихильниками т. зв. «мистецтва для мистецтва», які уважають, що прекрасне зображення листочка на дереві так само важливе, як, наприклад, чудове зображення характеру людини... Нам здається, що для критики, для мистецтва, для самого суспільства — значно важливіше питання про те, на ЩО вживається, в ЧОМУ виражається талант мистця...». Кудін зауважує, що ці положення «цього видатного» російського «революціонера - демократа» — пояснюють ч о м у комуністична партія зосереджує увагу мистців СРСР на ідейно-смисловій, комуністичній тенденції їх творчости.

Взагалі — питання про ЗМІСТ і про ФОРМУ мистецтва — є одним з головних не лише в практиці, але й в теорії художньої творчости... А тому прагнення досконалости змісту і форми було і залишається головною турботою кожного талановитого мистця і водночас предметом гострої ідеологічної, теоретичної боротьби.

Ще за сивої давнини Платон твердив, що поряд з видимим світом існує світ надчуттєвих ідей, загальних понять «прекрасних, вічних і незмінних». Тому, на його думку, художня творчість зводилася до виразу «ідеальних форм». Так само, пізніше Кант визнаючи «існування речей в собі», заперечував можливість їх пізнання. Для мистецтва, він твердив, — «має значення тільки форма; в кожному художньом утворі найістотніше міститься у формі». Проти кантівського розриву змісту і форми свого часу виступив Геґель, який вважав, що форма не є щось зовнішнє для змісту, а внутрішньо властива йому. Він, таким чином, розкрив діялектику взаємозв'язку змісту і форми. І, нарешті, марксизм — зобов'язуюча в комуно - московській імперії філософія — твердить, що форма художньої творчости визначається матеріяльними умовинами життя суспільства, що зміст і форма художніх творів зумовлені характером життя даної кляси й суспільства в цілому.

Тому що всякого роду ідеологічні догми мають величезне значення в СРСР — треба зупинитися на загально - філософському визначенню цих катеґорій, як його подає Кудін. У нього:

Під Змістом розуміється сукупність найсуттєвіших елементів, що утворюють предмет, явище, процес. Форма — це спосіб виразу, внутрішня і зовнішня структура змісту. Зміст художнього твору не зводиться до механічного копіювання предмету чи явища. Мистець не просто відображує життя, а ОЦІНЮЄ його, виносить йому свій ВИРОК, дає своє розуміння і пояснення. А тому, що в основі змісту і форми відзеркалюється ОСОБА мистця, його погляди і смаки, пристрасті і переконання, — ми спостерігаємо СУТТЄВУ різницю між явищами життя і художнім твором.

Тому форма — це не механічне сполучення засобів зображення, а це живий зв'язок «мови» кожного роду мистецтва, змістом якої є матеріяли дійсности.

Тут мусимо пам'ятати, що Кудін є представником «київської школи». Хоч він у свойому творі не покликається ні на Шевченка, ні на Франка, ані на Бойчука чи Курбаса, а буде на кожному кроці асекуруватися авторитетами з партійного арсеналу Москви, — він не дивлючися на все те відмінний від теоретиків імперії.

Він пише: «Є ще одна ЯКІСТЬ, без якої нема і не може бути великих творів мистецтва: НАРОДНИЙ, НАЦІОНАЛЬНИЙ ХАРАКТЕР ЗМІСТУ І ФОРМИ.

... Для того, щоби розкрити з усією глибиною і силою правду дійсности, показати все багатство її проявів, художник повинен любити СВІЙ НАРІД. бути його ВІРНИМ СИНОМ. З питанням про народність і національність мистецтва пов'язана ціла епоха історичної боротьби, котра з усією пристрастю почалася ще в минулому столітті. Вже в часи Шевченка було стверджено, що НАЦІОНАЛЬНІСТЬ — не виняткова якість мистця, а невідємна властивість справжнього художнього таланту.

Пригадуючи про зобов'язуючу догму про «соціялістичне мистецтво за змістом і національне за формою» — рівночасно Кудін висловлює цікаву думку: «ОДНАЧЕ, покищо мало робіт, які поглиблено розкривали б і пояснювали смисл цього визначення у відношенні до мистецтва. Бо, коли ми без жодних пояснень перенесемо це положення на мистецтво й зазначаємо, що його зміст соціялістичний, а форма виразу — національна, то МИМОВОЛІ виникає питання, чому ж це так, коли нам відомо, що зміст обумовлює Форму?! Чому ж в цьому випадку ПРИ ЄДИНОМУ ХАРАКТЕРІ ЗМІСТУ — різноманітна форма виразу?».

Звідки ж береться, чим обумовлюється цю різноманітність? І чи вірно взагалі всю проблему НАЦІОНАЛЬНОЇ специфіки мистецтва зводити тільки до ФОРМИ? Зведення національних особливостей т і л ь к и до ФОРМИ — неправильне, твердить Кудін. Він думає що в цьому відношенні має рацію твердження: «... те, що звичайно називають національною формою, — як волога в ґрунті: коли вона є, її не побачиш, а коли вона щезає, помічаємо, що ґрунт сухий і безплідний. Як неможливо виділити вологу з ґрунту, так не можна розняти НАЦІОНАЛЬНОГО змісту і його форму».

Кудін поглиблює доказами своє твердження: «без образу НЕМА мистецтв, образ же виображає певний тип -характер, певні людські взаємини. Він не може існувати ПОЗА життям, поза конкретним проявом певних національних рис. Але хіба національні риси народів лише у формі проявів їхнього життя, хіба в однаковій мірі вони не відносяться і до змісту? Національна характерність — НЕОДМІННА умова художнього твору. Втрата національного — веде до втрати художнього. Бо твір втрачає функцію правдивого відтворення життя в його РЕАЛЬНИХ проявах. Справжній художник національний завжди, яких би сторін і яких народів він не зображавби» — стверджує Кудін.

Як бачимо, так само, як тезами Леніна і Маркса — герої відомих нам процесів, про які писав В. Чорновіл в книзі «Лихо з Розуму» — боролися за права Української КУЛЬТУРИ, так само протиріччями імперіялістичної культурної політики компартії — марксист підважує підвалини московської духової імперії.

Очевидно, твердження Кудіна не пояснюють СУТИ методу, за допомогою якого Москві вдається духово поневолювати навіть мистців, навіть того самого Кудіна. Але — тут — ми підійшли до питання так званого СОЦРЕАЛІЗМУ.

***

Абрам Терц — він же Андрій Сінявський — заарештований в 1965 році за видання закордоном своєї праці «Соціялістичний реалізм» і засуджений разом з Ю. Даніелем в лютому 1966 року — вперше поставив руба питання: — «Що таке соцреалізм?»... Чи може існувати соціялістичний, капіталістичний, християнський, чи магометанський реалізм?... Чи існує взагалі в світі таке ірраціональне поняття? Чи може це вигадка, кошмар заляка-

ного інтелекту з часів чорної, нечистивої ночі доби сталінського лихоліття?... Або може то пропагандивний трюк Жданова, або маячіння підстаркуватого Максима Горького? Фікція це, міт чи пропаганда?

Подібні питання виникають всюди на Заході. Про це дискутують в країнах-сателітах, так само, як нишком в СРСР. Вони спокушають палкі уми до ухилів, навівають сумніви, спричиняють критицизм.

Тим часом продукція соцреалізму вимірюється, як каже Сінявський — мільярдами задрукованих аркушів паперу, кілометрами замальованого полотна, милями кінострічок, століттями годин часу, витраченими на промови... Тисячі критиків, теоретиків, мистецвознавців і вчителів доводять, пояснюють і «стверджують» матеріяльну наявність того соцреалізму і його діялектичний характер. Та все ж таки — ЩО ТАКЕ СОЦРЕСЛІЗМ?

Найточнішу дефініцію соцреалізму можемо знайти в Статуті Союзу советських Письменників: «Соцреалізм є основний метод советської літератури і літературної критики. Він вимагає від мистця правдивого, історично конкретного виображення дійсности в її революційному розвоєві. Крім того, правдивість й історична конкретність мистецького виображення дійсности МУСИТЬ бути пов'язаною із завданнями ідеологічного перетворення і вихови працюючих в дусі соціялізму».

Таке пояснення СУТІ цього методу принято Всесоюзним З'їздом письменників 1934 року, — отже — тим самим і для Спілки сов. письменників України.

Звідки взялася ця назва? Ким і коли її введено в життя? Советський мистецтвознавець Ю. Борев пояснює: «29-го травня 1932 р. в передовиці «Літературної Ґазети» говорилося про потребу «революційного соціялістичного реалізму» при виображуванні явищ ... революції»... Як звичайно, в таких випадках, коли «згори» задається «тон» — в тоталітарних системах не доводиться довго чекати на «підголосків». Борев пише, що вже 20-го червня того ж року відгукнувся на засіданні пленуму оргкомітету в Харкові — відомий ще з часів цькування Хвильового — Кулик, — як звичайно підда куючи, що, мовляв умовно, той метод, на котрий вимагає партія від мистців орієнтуватися, — треба б назвати «революційним соціялістичним реалізмом», — при чому він вказав на те, що це ще не значить, шо той метод вже декретується остаточно... Тут не має значення, чи ця ідея була ним запозичена з «Літературної Ґазети», чи вона йому була підсказана «згори» для видвигнення її «знизу». Так спрепарована «ініціятива» Харкова вже давала привід заговорити й самому Сталіну. Для цього було інсценізовано 26-го жовтня 1932 р. на помешканні Горького зустріч покликаних (45!) зі Сталіним, який там проголосив ним наперед зформульовану заяву: «наш художник не може не помітити, не показати того, що веде його до соціялізму. Це й буде соціялістичне мистецтво. Це й буде СОЦРЕАЛІЗМ».

Так 40 років тому було остаточно декретовано Сталіним, ним же запроєктовану назву «доґми», в межах якої мистцям приписується і зараз виконути завдання комуністичної партії. Отже, це невинна формула, дуже недемократично спрепарована клікою сталіністів й накинута вже цілій спілці письменників, та відповідно достосована — всім іншим мистецьким Спілкам — в їхні Статути. Вона стала тими підвалинами, на яких стоїть ціла споруда соцреалізму по нинішні дні.

При тому вона включає пов'язаність соцреалізму з реалізмом минулого, як його нова якість. Пов'язаність лежить в правдивості виображення елементів реального життя, відмінність же полягає в спроможності охоплювати «революційний розвій» і виховувати чи-

тачів та глядачів в дусі директив КПРС. Совєтський мистець, виображуючи дійсність, зобов'язаний прислухатись до кроків історії в маймутнє. Він мусить вгадувати «риси» комуністичного «раю», невидимі для ока звичайної людини. Його творчість мусить іти «кроком вперег», мусить випереджувати реальність, бути «найбільш реалістичним реалізмом». Зразком якого, як всі знаємо — є орган комуністичної партії Московщини «Правда», в якому найбільш бракує Правди.

Це є урядова, загальна схема совєтського мистецтва, хоч ми знаємо, що і в рамах тої догми — наші люди умудряються пропихати високомистецькі твори, не ворожі українській національній ідеї. Та все ж тут формулу соцреалізму нам буде тяжко зрозуміти так довго, поки ми не постараємося проникнути в неї глибше, до суті, до її прихованого значення.

Суть цієї формули — випливає з поняття ідеї, як цілеспрямованости, написаної з великої літери. Ціль, Мета — це всеохоплюючий ідеал, до якого зображувана «дійсність» мусить прямувати. Завданням мистця — спрямовувати свідомість читача до визначеної партією ціли, допомогти читачеві ПЕРЕРОДИТИСЯ, перевиховати свою свідомість. Це є ціллю соцреалізму, найбільш цілеспрямованого мистецтва світу.

Сінявський в цитованому творі пише: «Наше мистецтво, так само, як культура в цілому — наскрізь «теологічне». Воно є підметом вищого призначення. Совєтський мистець лише й існує для того, щоб прискорити пришестя комунізму». При цьому - справжня віра не сумісна з толерантністю, з терпимістю, теж не сумісна з історизмом, з терпимістю до минулого. Тому, не зважаючи на те, що марксизм називає себе «історичним матеріялізмом» — його історизм не цурається фальшувань, замовчувань, і зводиться виключно до бажання бачити життя як крокування до комунізму. Інші рухи — не мусять існувати: про них не вільно згадувати... Після темної ночі Середньовіччя — лише комуністи «знають» значення і призначення світу.

Правда, Сінявський не сліпий — він добре пізнав систему, в якій ріс і виховувався. Він пише, що для того, щоб побудувати комунізм, для того щоб знищити тюрми — їм доводиться в ім'я комунізму будувати НОВІ в'язниці. Щоб всюди зникли всякі кордони — будують навколо себе китайський мур, щоб робота стала відпочинком і насолодою — заводиться колгоспне кріпацтво і примусову роботу... Щоб ніде не пролилося і краплі крови — вбивають, вбивають і вбивають .

...«Во ім'я осягнення ціли — вхопилися випробуваних засобів: славлять імперську Росію, брешуть в «Правді», посадили на порожній трон червоного царя, знову завели погони і тортури».

Більшість із сказаного — давно нам відоме. Та твердження Сінявського і йому подібних є цінні тим, що вони є твердженнями комуніста, який не «наговорює» на соцреалізм щось зі становища еміґранта, чи ворога системи, а який в свій спосіб пробує ту систему направляти. Не можна не навести його інших тверджень, для нас дуже цікавих. Він писав, що дух соцреалізму ближчий до 18-го століття, ніж до 19-го, з якого, теоретично, мав би виростати цей совєтський метод, як нова якість критичного реалізму минулого століття.

Сінявський запевняє, що він і йому подібні, — «перестрібнули через голови своїх батьків і воскресили традиції своїх дідів». Мовляв, так само, як ті з 18-го століття мали ідеал призначення Росії, почуття своєї вищости і свідомости післанництва і Божої опіки — так само покоління Сінявського виховувалося на подібних ідеях.

Так само, як сучасна соціялістична імперія, — так і Росія 18-го століття

уважала себе центром світу. Релігійна самосвідомість Московщини 18-го ст. була сильна, що в голові москаля не вміщалася думка про можливість існування десь кращих норм та ідеалів. Придворний поет Державін в його «Портреті Феліци» висловлює думку, що всі народи мусять стати навколюшки біля трону Катерини Другої й зі сльозами на очах радіти, що вони мають насолоду бути її невільниками.

Для Державіна 18-го ст., як для багатьох мистців соцреалізму, — каже, — хто не хоче зректися своєї духової суверенности — підпадає до одної з катеґорій: або такий уважається настільки дурним, що не в стані розуміти власних інтересів — і в такому випадку його треба перевиховати, або він не має «чеснот» від нього жаданих партією і тому є просто «реакціонером», чи «націоналістом», якого треба ліквідувати спочатку духово, запроторюючи до божевільні, або до концентраційного табору, щоб знищити і фізично.

Подібність до 18 століття й в іншому: література, а за нею взагалі мистецтво тоді були створили свій тип «ПОЗИТИВНОГО ГЕРОЯ». Він був «бругом» загального добра, намагався всіх перевищити в сміливости, він посідав усі чесноти і завжди був готовий кожному радити ЩО і ЯК треба робити, хоч сам у себе під носом не бачив власного кріпацтва, невігластва і неймовірної відсталости серед сусідніх країн.

Літеватура 18-го ст. не знала типу «зайвої людини», як теж не знала ще деструктивного сміху, який став хронічною хворобою російської культури від Пушкіна до Блоку. Не було ІРОНІЇ ані у Державіна, ані у М. Горького. Зараз так само, як у 18-му ст. невільники соцреалізму стали суворими і серйозними. Іронія — заступлена ПАТОСОМ, — емоційним елементом позитивного героя. Сучасники сінявських перестали боятися брязкотливих слів і бомбастичних речень. Перестали соромитися декоруватися орденами і меадлями, чіпляти на себе «золоті погони» й пишатися уніформами, на зразок німецьких... Їм стала подобатись урочиста красномовність. Вони стали КЛЯСИЦІСТАМИ.

ти на себе «золоті пагони» й пишатися уніформами, на зразок німецьких. Їм стала подобатись урочиста красномовність. Вони стали КЛЯСИЦІСТАМИ.

Цікаво, що Державин, пишучи свою оду про «Великого Бояріна» — додав піднаголовок: «або образ, яким має бути великий пан». Цілковито в дусі соцреалізму: показувати не існуючу дійсність, а уявну, сконструйовану за ідеалами якогось комісара від мистецтва...

Бо ж соцреалізм має на увазі «ідеальний образ», до якого мистець має допасувати реальні декорації дійсности. Представити те, що «має бути», як те, що ніби існує насправді. Фальшувати, фальшувати і фальшувати!

Кожен стиль має свої притаманні якости. Клясицизм більш схильний дотримуватися визначених канонів і норм, бути консервативним. Він найбільш стабільний стиль. Він сприймає нові елементи лише в початковій стадії, пізніш — намагається наслідувати устійнені зразки і є ворогом шукань нових форм, експеріментуванням й оригінальності. (Правда, клясицизм імперіялістичної нації не тотожний клясицизмові нації, яка змагається за свободу і суверенність!).

***

В своїй критиці соцреалізму — Сінявський не сам. Критиків соцреалізму не бракує й на Заході, зокрема серед так званих «ревізіоністів», — комуністів, які зрозуміли приховану суть московських доґм в царині духового закріпачення людства. Найвизначнішими піонерами дослідження московських методів ідеологічного імперіялізму — були — француз Енрі Ле-

февр й мадяр Дьорґе Лукач, праці яких, на думку московських теоретиків «стали своєрідною енциклопедією сучасного ревізіонізму совєтської естетики».

Порвавши з комуністичною партією Франції Енрі Лефевр, один із сучасних теоретиків марксизму на Заході — виступив з гострою критикою московської комуністичної політики в секторі культури. В статті Vers un Romantisme revolutio nnaire, „La nouvell Nouvelle Revue Francaise, oct., Nr. 58. 1957, він ствердив, що: «Соціялістичреалізм, як художній метод — сьогодні себе не виправдав. Це зумовлене не лише змінами, що настали в сучасному світі. а й станом людського духу, що прагне розкріпачення». На думку Лефевра «соціялістичний, чи комуністичний ідеал вже перестав бути для когось сподіванням чогось ідеального, бо цей ідеал на очах цілого світу на практиці виявився ідеалом дуже СУМНОЇ ВАРТОСТИ».

Соцреалізм, на думку Лефевра, є лише дещо оновленим виданням клясицизму. По суті — це своєрідний «неоклясицизм». Бо ж соцреалізм не відповідає властивостям сучасної доби, — він є штучною конструкцією, відродженням клясицизму РОСІЙСЬКОГО національного забарвлення. На його думку москалі змішують 2 аспекти відношення до культурної спадщини минулого: естетичної насолоди творами, створеними в давнину, й наслідування традицій того мистецтва зараз — з другого боку. Це на його думку два відмінні аспекти культури, пильне вивчання творів, які не втратили значення, і — возведення тих творів до степення досконалости, до зразків до наслідування, які рівночасно визнаються ними ж «недосяжними»... При цьому він висловлює цікаву думку: «Не подумавши про неминучі протиріччя, яких при цьому не уникнути, — москалі соцреалізмові в ролі його змісту дали колись усталені форми і національні традиції імперської Росії».

В наслідок того — сталося неминуче: те, що припускалося «як нове» — дістало собі як зміст — старе і віджиле». Це, — він каже, — стверджує, що соцреалізм є штучним витвором, є методом згори декретованої творчости. Тобто: перш створили термін «соцреалізм», а потім з нього і на його основі почали «творити» мистецтво. Лефевр пише, що з соцреалізму «вирішили вивести певний метод творчости в ділянці мистецтва, а одночасно й критерій для оцінок тієї ж творчости! За допомогою софізму, — до смішного формальної, чисто логічної операції — стали уважати критеріями висліди, що витікасть з припущення поняття... Поняття — не може випережати зміст! А тут — із формального поняття виводиться не лише зміст, але й критерій того змісту. У висліді — теоретична і практична пустка, форма поняття. позбавлена змісту!».

Француз Лефевр, як вже знаємо, — не один. Він є одним з яскравих прикладів тих протиріч, в яких заплуталися самі теоретики російського націонал-комунізму.

Здавалося б дивним сьогодні надавати значення усім цим доґмам і нормам, коли, мовляв, насправді життя націй вирішується в «Ялтаа» і «Мюнхенах», танками на вулицях міст й примарою радіяції атомових вибухів...

Не можемо заперечувати сили зброї. Петлюра заповів і нам міцно тримати в руці меч, яким лише можна забезпечити мирну працю свого рала. Наша національна революція кристалізувалася під формотворчим впливом Заповітів Шевченка. Адже ж бій шабель точився навколо двох концепцій:

Шевченкової: «В своїй хаті, своя правда, і сила і воля» — з одного боку. й антишевченкової: «хіба ж можна зрівняти безмежні простори майбутнього соціялізму з чотирма стінами своєї хати — де своя хата, і сила і воля?» (Антоненко - Давидович).

І лише тому, що перед 1917-м роком Україна не мала змоги виховати своїх дітей на засадах СВОГО розуміння ідеалів Добра і Зла, Прекрасного і Потворного, — лише тому вдалося Леніним і рідним безбатченкам збаламутити народні маси, роздробити духові і фізичні сили національної спільноти, обезсилити націю саме тоді, коли тої сили вона найбільш потребувала.

Згадуваний Дьоре Лукач, — визначний теоретик марксизму — у вирішальні для Угорщини дні в 1956 році — став одним з духових вождів Будапештського повстання, зародженого в Клюбі ім. Петефі, мадярського поета, який для свого народу відіграв в часі національного пробудження ту саму ролю, що у нас Шевченко.

І це є закономірним для нашої доби: не тільки Україна і не тільки окремі, відірвані від більшого процесу «епізоди»! Хвиля заворушень в Польщі, події в Чехословаччині — свідчать про вибухову силу національних культур поневолених Москвою націй.

Ми свідками неймовірних протиріч: з одного боку Москва спроможна невільницькою працею поневолених мільйонів — як колись фараони в Єгипті — возводити велічезні «піраміди», а з другого — та сама Москва, як пережиток історії — дріжить від підземного гуку революційних процесів, що відбуватимуться що далі потужніш в лоні національних культур нею гноблених націй!

Минув той час, коли в огні війни і революцій — можна було духово окраденим обіцяти і «роздавати» не свої фабрики і землі. Україна на собі зазазнала найжорстокішого гніту окупнатів і вона, за останні півстоліття відбула найтяжчу школу визвольних змагань — перш на фронтах оборони кордонів своєї Державности, а пізніш — під проводом ОУН, гартуючи націю в боротьбі з окупантами Рідної Землі. В боротьбі за відновлення не дарованої, а завойованої свободи і державности.

Тому Україна опинилася в авангарді тих прогресивних сил світу, які вже не хочуть, щоб їм «давали» не їхні Правди і не їхні Свободи!

Сьогодні ми, — як той Апостол Хома, — можемо торкатися «пальцями» до намацальних свідчень, що доходять до нас з України. Свідчень про те, що барикади нашого духового фронту не знищені ворогом, що ті барикади розбудовуються й поповнюються все новими і молодшими Бійцями, що ті барикади розбудовуються в потужні фортеці не лише нашого власного національного фронту, але й в передові позиції визвольних змагань усіх свободолюбивих сил людства.

В перших лавах — національні культури! А ми знаємо, що слово — вісник ЧИНУ. І це визначає наші позиції тут на волі. Визначає наші завдання взагалі й зокрема — на нашому дуже відповідальному саме тут, — де є догідні умови кувати цей рід зброї, — відтинкові нашого широкого і глибокого фронту національної культури.

Зиновій Книш

УКРАЇНСЬКІ ДЕРЖАВНІ ПОШТОВІ ЗНАЧКИ В КОЛОМИЇ 1918 — 19 РР.

Коли вночі під 1 листопада 1918 року державну владу в Коломиї і на Покутті перебрав український уряд, стануло перед ним завдання впорядкувати всі ділянки державної адміністрації, а між ними і справу поштової комунікації. Ці речі були вже частинно підготовані перед переворотом, а в дальшому зайнялися тим наперед намічені люди в кожній галузі державної адміністрації. Поштовими справами завідував начальник поштового уряду в Коломиї, Івасюк, що при помочі нижчого українського урядничого персоналу енергійно взявся за діло. На охопленій українською владою території Покуття пошта почала нормально працювати майже з першого дня після перевороту.

Спочатку зуживався старий запас австрійських поштових значків. До часу перевороту всі поштові уряди стояли в службовому зв'язку з дирекцією пошти у Львові і звідти регулярно діставали все, чого було їм потрібно до урядування, цебто друки, значки, гроші на виплати тощо. Тепер цей зв'язок порвався, бо Львів обсадили поляки. В наслідок того скоро, бо вже по кількох тижнях, дався відчути на місцях, а головно в великому коломийському поштовому уряді, брак поштових значків. Начальник пошти Івасюк звірився з тим відомому на коломийському ґрунті філятелістові і знавцеві поштових значків, начальникові Окружного Суду Іванові Чернявському, і просив у нього поради. Найбільше відчувався брак загально-вживаних значків по 5 і 10 сотиків (з-австрійська: гелерів), як теж газетних значків по два сотики. В тих часах ще мало практикувалося оплачування гуртом розсилки газет і друків, а в Коломиї, політичному й військовому центрі Покуття, виходили аж три часописи і для них кожної хвилини могло нестати значків на оплати.

В нарадах начальника пошти Івасюка й радника Чернявського виринули дві можливості, як зарадити лихові:

а) випустити друком зовсім нові значки по 5 і 10 сотиків наразі, а потім, у міру потреби, також інші вартості,

б) передрукувати запас мало-вживаних австрійських значків інших вартостей на значки по 5 і 10 сотиків.

Так чи інакше, пошта не могла рішитися зробити це на власну руку, треба порозумітися з державною українською владою, що її тоді в Коломиї репрезентували повітовий староста д-р Стрийський на цивільному й отаман (майор) Примак, начальник військової округи, на військовому відтинку.

Урядовим листом ч. 342 з дня 3 грудня 1918 року начальник пошти Івасюк повідомив повітового старосту в Коломиї, що запас поштових значків вичерпується, що з уваги на перервану комунікацію з давньою дирекцією пошти у Львові не можна його поповнити, і тому він просить дозволу передрукувати:

а) давні 3-сотикові австрійські значки на 5 сотиків,

б) давні 40-сотикові значки на 5 сотиків,

в) давні 6-сотикові і 12-сотикові значки на 10 сотиків, г) давні 15-сотикові значки на газетні значки по 2 сотики.

Староста д-р Стрийський уважав, що рішення в цій справі переходить межі його компетенції. Його влада простягалася тільки на коломийський повіт, тож краще порозумітися з комендантом військової влади, що до нього належало ціле Покуття.

Комендант військової округи, отаман Приймак, негайно запросив на нараду в цій справі начальника пошти Івасюка і радника Чернявського. Після всестороннього обговорення справи відкинено першу пропозицію начальника Івасюка, щоб надрукувати зовсім нові значки, і рішено передрукувати:

а) давні австрійські 3, 6 і 12-сотикові знсчки на 10 сотиків,

б) давні австрійські 15-сотикові значки на 5 сотикові.

Нагорі на знакках мав бути надрук: УКР. Н. Р. (скорочене з: Українська Народня Республіка), а внизу нова вартість більшим друком. Кількість передрукованих значків мала бути точно встановлена й підрахована.

А щоб заощадити запаси поштових значків іншої вартости, вирішено для поручених листів надрукувати спеціяльні нові значки по 30 сотиків. Відразу встановлено зразки-моделі для передрукованих значків і новодруку 30-сотикових значків для поручених листів.

При тій нагоді постановлено з днем 10 грудня 1918 року піднести деякі поштові оплати, а саме за пересилку газет з 2 на 5 сотиків, а за поручені з 25 на 30 сотиків, і це негайно подати до відома всіх поштових урядів на Покутті в межах коломийської військової округи, як теж і оповістити про те громадянам. В тому сенсі отаман Примак написав урядового листа до поштового уряду в Коломиї з датою 5 грудня 1918 року, ч. 1456.

Отаман Примак виявив бажання, щоб усю справу переведено на військовий лад. Він запорядив, щоб пробні надруки перших значків і щіткові відбитки цілих аркушів наперед предложити йому до апробати. А далі, щоб передруковувати значки під строгим наглядом уповноваженого предпредставника поштового уряду в присутності військової асисти, з забороною на той час вступу до друкарні постороннім особам. Після скінчення передруку — негайно розкинути ввесь склад і знищити кліші.

Для цієї цілі вибрано друкарню Вільгельма Бравнера, як найліпше з технічного боку вивіновану на той час у Коломиї.

Дня 7 грудня 1918 року Вільгельм Бравнер предложив окружному військовому комендантові пробні надруки 10 сотиків на шістьох значках по 15 гелерів, щіткову відбитку 25 значків з надруком по 5 і 10 сотиків та один аркуш по 5 значків до поручених листів за 30 сотиків. На спільній конференції військового коменданта, начальника пошти і радника Чернявського переглянено і затверджено ці пробні надруки. Тут треба завважити, що оригінальні аркуші австрійських значків мали по 100 штук, але надруки роблено на чвертьаркушах, цебто один аркуш надруків мав тільки 25 значків.

Значки для поручених листів друковано на пасках паперу по п'ять штук на кожному, з уваги на те, що якраз випадково в друкарні Вільгельма Бравнера знайшлося піддостатком такого паперу.

Після того поштовий уряд в Коломиї замовив у друкарні Вільгельма Бравнера передрук австрійських значків і друк новичн значків по 30 сотиків за предложеними зразками і дня 10 грудня 1918 року, у приявності начальника Івасюка та військового старшини, як представника окружної військової команди (час-до-часу доскакував туди і радник Іван Чернявськи), надруковано:

5,000 значків для поручених листів по 30 сотиків,

11,300 передруків по 5 сотиків на 15 гелерах,

10,100 передрукові по 10 сотиків на 3 гелерах,

452 передруків по 10 сотиків на 6 гелерах,

404 передруків по 10 сотиків на 12 гелерах.

Негайно після скінчення друку розібрано друкарський склад у приявності начальника Івасюка і радника Чернявського.

11 грудня 1918 року вони обидва ще раз перевірили кількість надрукованих і передрукованих значків і на другий день, 12 грудня, всі ті значки передано до публічного вжитку в поштових урядах.

Військова команда виразно заборонила продавати ці значки в більших кількостях для спекуляційних цілей. Можна було їх набувати тільки при віконцях поштових урядів для нормального запотребування громадян. Тільки за великим старанням радника Івана Чернявського і за зложення поважнішої суми на потреби Українського Червоного Хреста вдалося йому дістати деяку кількість тих значків для філятелістичних потреб. Так само перебрав він ті перші пробні надруки шістьох значків по 10 сотиків на 15 гелерах і щіткові відбитки інших значків.

В своїх пізніших статтях і брошурах на ту тему радник Чернявський виразно підкреслює, що це був єдиний урядовий випуск передрукованих і надрукованих по 30 сотиків, а то з уваги на те, що різні спекулянти могли пізніше поширювати фальсифікати, бо ж у тодішніх воєнних часах годі було пам'ятати про такі дрібні речі, як те. скільки було емісій поштових значків.

Розпорядком з 19 грудня 1918 року Рада Державних Секретарів (гл. сторона 19 Збірника законів і розпорядків Державного Секретаріяту Західньо - Української Народньої Республіки) з днем 1 січня 1919 року піднесено опаату за поручення листів з 30 на 50 сотиків. Цей розпорядок дійшов до відома поштового уряду в Коломиї аж дня 14 січня 1919 року. Поштовий уред негайно замовив нові значки в тій же самій друкарні Вільгельма Бравнера (гл. денник замовлень друкарні, ч. 1796) в кількості 5.000 штук по 50 сотиків. Вони в скорому часі розійшлися і тоді додатково замовлено ше раз 5,000 дня 19 березня 1919 року, отже разом тих значків було в 2-ох емісіях надруковано 10,000. Всі вони друковані за одним зразком, хоч при докладнішому розгляді можна знайти в них деякі відхилення. Одначе військова команда запорядила, що всі значки, навіть з хибами в друку, обов'язково мають піти в подрібний розпродаж.

Недивлячись на невпорядковані ще відносини у світі після щойно закінченої світової війни і на те, що Україна стояла в війні зо своїми західніми й східніми сусідами, зацікавлення коломийськими значками скоро поширилося в світі і філятелісти багатьох країн почали за ними шукати. Запити напливали з усіх сторін також до центральної поштової влади в Станиславові. З Відня до Станиславова спеціяльно в тій цілі приїхав відомий у тому часі торгівець поштовими значками Йосип Бавмґартен, щоб купити ці значки для обмінних цілей. Одначе годі було їх дістати, бо не тільки вичерпувалася перша емісія, але й австрійських значків, на яких зроблені були передруки, вже не ставало. Все ж таки з центральної поштової влади в в Станиславові доручено коломийському поштовому урядові виготовити 500 штук передруків по 5 сотиків на 15 гелерах у тій самій друкарні Вільгельма Бравнера і тим самим способом, як перша емісія. Друкарня це виконала до числа замовлення 2,033. Одначе тих самих черенок уже не було всіх у вжитку і треба було вжити інших. Ці-

лу ту емісію вислано до Станиславова і вона ніколи не пішла в поштовий ужиток. Що з нею зробив представник поштової влади в Станиславові, п. Д., годі було пізніше устійнити, а то тимбільше, що все те діялося дня 15 травня 1919 року, отже на несповна тиждень перед тим, заки українська влада покинула Коломию і ціле Покуття зайняло румунське військо.

Євген Котик пише в «Філятелістові», що частину тих значків відразу на місці купив Йосип Бавмґартен, а решта була продана в станиславівському поштовому уряді.

На якій території важні були ті значки? Про те говорить нам той самий розпорядок коменданта військової округи, що ним доручено передрук. Вони мали бути вживані в поштових урядах на терені коломийської військової округи, цебто: Коломия, Баґінсберґ, Яблонів, Заболотів, Чернелиця, Гвіздець, Городенка, Вікно, Незвиска, Обертин, Косів, Снятин, Кути і Печеніжин. Так принаймні устійнив це радник Іван Чернявський, хоч чомусь не згадує він інших поштових урядів на тій самій території. Можливо, що вони в той час ще не були чинні, з уваги на брак поштового персоналу. Одначе значки можна було вживати тільки під умовою, що в тих поштових урядах нема достатньої кількости старих австрійських поштових значків, т. зн. найперше мусіли вичерпати старий запас австрійських значків, а щойно потім замовляти передруки з Коломиї.

Всі ті поштові уряди мали також українські поштові печатки. В збірці філятелії радника Чернявського був повний комплект перепечатаних у тих урядах нововипущених значків і невідомо, чи ця збірка збережена для пам'яти в котромусь з українських музеїв. Найбільш природне місце для неї було б у музеї «Гуцульщина» в Коломиї.

Незалежно від того, чи були які фальсифікати державної емісії поштових значків з Коломиї в пізніших часах, уже по війні, треба згадати про одну таку спекулятивну емісію таки в Коломиї. А саме, коли 26 травня 1919 року румунське військо зайняло Коломию і ціле Покуття, одного дня з'явився в друкарні Вільгельма Бравнера в Коломиї румуський старшина з двома озброєними вояками. Одного лишив на стійці при вході до друкарні, а з другим увійшов до середини і наказав власникові друкарні Бравнерові передрукувати йому невелику кількість австрійських значків, що їх приніс з собою, таким самим способом і тими самими черенками, як це було свого часу зроблено для потреб українського уряду. Старшина пояснював, що це діється на вимогу румунської окупаційної влади, тому друкувати треба негайно і безкоштовно. Друкареві не лишилося нічого іншого, як скоритися перед силою. Румунський офіцер забрав значки і продав їх для спекуляції в Чернівцях. Друкар Бравнер не міг собі пізніше пригадати, скільки було тих значків, знав тільки, що небагато.

Після відступу большевицької армії з Галичини в літі 1941 року, в Коломиї сформувалася дня 3 липня «Українська Повітова Управа»,, що, м. і., пробувала наладнати також поштовий зв'язок ще перед приходом реґулярних відділів мадярського війська, що ввійшло до оКломиї 8 липня 1941 року. Випущено тоді передрук совєтських листівок по 20 копійок так, що з правого боку, на совєтській марці, типографічним способом накладено чорний друк у трьох рядках: «Пов. Управа Коломия 3/VII 1941» і під маркою: «50 сот.». З лівого боку листівки, на державній совєтській емблемі, надруковано український державний герб-тризуб. Невідомо, яких печаток уживано на тих листівок у поштовому уряді, а щодо кількости, то за інформаціями деяких сучасників мало їх бу-

ти около 2,000, все те, що при відході большевиків залишилося в коломийському уряді.

Коломийські поштові значки завжди притягали увагу збирачів. Сьогодні знайдемо їх у всіх поважніших каталогах, як напр. у широко відомих каталогах Скота і Міхеля.

В каталозі Міхеля заподані три відміни значка 5 сотиків на 15 гелерах, при дальших трьох значках тієї емісії відмін не заподано. Натомість каталог Скота, крім згаданих уже трьох відмін першого значка, реєструє також по дві відміни кожного дальшого значка. Також різняться в обидвох каталогах означення кольорів значків, хоч може це випливає більше з мовних різниць.

З політичного боку деяке пропаґандивне значення мають короткі пояснення перед розділами в каталогах, де поміщені українські значки. Напр., в каталозі Скота читаємо:

Західня Україна. Положення: ця територія покривається приблизно з теперішніми границями Східньої Галичини в Середній Европі. Уряд: короткотривала незалежна держава. В 1918 році створився провізоричний уряд у східній частині Австро-Угорщини, але цей простір пізніше підпав під польську адміністрацію.

Трохи більше сказано в німецькому каталозі Міхеля:

«Після розпаду австро-угорської монархії Західньо-Українська Народня Республіка творила власну державу, її управу перебрала Українська Національна Рада 1 листопада 1918 року. Столиця — Львів. Вона обнімала східню й середню частини колишнього коронного краю Галичина, аж до річки Сяну і просмику в Дуклі. Проголошена 19 жовтня 1918 року незалежною республікою почала фактично існувати дня 1 листопада. Але під кінець листопада Румунія зайняла цілу Буковину, частину тієї республіки, так що Західня Україна обмежилася тільки до галицької території».

Час-до-часу з'являються статті про ті значки в філятелістичній пресі, а навіть деякі чужинці виспеціялізувалися, як знавці, що відрізняють автентичну емісію значків у Коломиї від пізніших фальсифікатів. Коли усвідомимо собі, що мільйони людей у світі цікавляться поштовими значками і кожного року пильно студіюють нові видання каталогів поштових значків, стане нам перед очима, яку велику прислугу для пропаґанди української справи в світі зробили тих кількадесят тисяч поштових значків — видний і незатертий слід суверенности української влади на своїй національній території.

Цей короткий нарис зладжений на підставі ось таких джерел:

[1]) Geschichte der Briefmarken von Pokutien, auf Grund authentischer Dokumente, persönlicher Aufzeichnungen und Erinnerungen verfasst von Iwan Czerniawskyj, Advocat in Kolomyja. Autorisierte Übersetzung aus dem Ukrainischen Original von E. W. Kolomyja 1928. Verlag von Eugen Welyczkowskyj. Druck von Wilhelm Brauner, Kolomyja.

Названа брошурка вийшла в українському оригіналі п. н. «Історія коломийських поштових марок», з рівночасними перекладами на польську й німецьку мови. Попри державні українські значки з 1918-1919 рр. у Коломиї обговорювала вона також емісію- передрук австрійських поштових значків за часів румунської військової окупації Покуття влітку 1919 р.

[2]) On the history of the stamps of Western Ukraine by Eugene Kotyk.
стаття в журналі «Філятеліст. орган Союзу Українських Філяделістів, Нью-Йорк, рік III, число 4(13) за жовтень-грудень 1953 р.

3) Каталог українських поштових марок, II частина, під загальною редакцією Юліяна Максимчука, накладом видавництва М. Бігус і С-ка, Ульм-Донау 1950.

[4]) Michel Briefmarken-Katalog Europa, Verlag des Schwanberger Album, Eugen Berlin, Kazenbach bei Kuembach.

[5]) Standart Postage Stamp Catalogue, Scott Publications Inc., New York.

6- Устні інформації від адвоката Богдана Лисяка з Коломиї.

З. Книш

БЕЗ КОМЕНТАРІВ — З РІДНОЇ БАТЬКІВЩИНИ

Олесь Лупій

ВАСИЛЬ ЧУМАК

Кате, кате, задурманений і ниций,
Відступися, чорна душе, хай погляну:
Ось мій струмінь, корінь мій,
моя столиця,
Тут святиня найдорожча — край
коханий.
Он високо над тобою, лютий зайдо,
Над туманною, забрьоханою ніччю,
Над холодним і мертвотним
листопадом
України покарбоване обличчя,
Вічність, мудрість, чистота його
сповила,
Ми до нього причащаємось щоранку:
«Дай нам волі, дай нам віри, дай нам
сили
На сьогодні і на завтра й до останку!»
Ти ж, катюго, тільки бачиш свою
жертву
І не знаєш, що на світі є порядність:
За свободу, за свою вітчизну вмерти -
То для кожного із нас найбільша
радість.

(Передрук з «Жовтня. ч. 10. 1971)

Володимир Коломієць

СВІТЛЯНИЙ ДЕНЬ

Самобутнє! Де ти? Скільки втрат...
Декорацій охололе небо.
Я ж не автомат і не стандарт.
Хочу вслухатись в себе.

Муко моя, музика неголосна...
Батьківщинний сон, сповитий
любов'ю...
Самобутній той, хто все пізнав, —
І лишився сам собою.
Хоч би як мінявся берег рутний,
та ріка все та ж — тече, струмить...
В чім твоя, народе, самобутність? —
Хочу серцем зрозуміть.

І сягнуть глибин твоїх — любов'ю,
і твоїм осяятись добром.
І навік лишитися собою,
як Дніпро лишається Дніпром.

(Передрук з «Жовтня, ч. 10, 1971)

А. Крижанівський

ГІРКА ГУМОРЕСКА

СЕРВІС

Перше речення мого чергового репортажу народилося легко.

— «Як тісно переплелися в нашому житті суспільне й особисте!» — написав я. І відразу згадав, що маю вирішити кілька невідкладних особистих справ.

— Йду перевіряти факти! — солідно збрехав я секретарці і втік з редакції.

Програма мінімум була такою: спочатку до перукарні, потім — магазини (крамниці), ще — пломбування зуба, п'яте-десяте і... якраз встигну забрати на службі портфеля.

Підійшов до перукарні. «Вихідний день — вівторок» прочитав я.

«О, всесильний законе єхидства» — подумав я. — Хто відкриє твій таємничий механізм, хто нар шті...».

— В «Дарах Ланів» тараню дають! — почувся схвильований голос. Я плюнув на філософію і побіг за дефіцитним продуктом. Черга звивалася гігантською анакондою (пітоном). Я записався п'ятисотним (почесним) прихильником тарані і побіг до прилавка стежити за порядком.

Дефіцит відпускала одна ледь жива душа, вік якої поновлював у пам'яті шанобливе слово «довгожителька». Поряд, у бакалейному відділі, шість метких продавачок переставляли слої-

Підійшов до перекурні і вперся чо-
Був вівторок.

«О, всесильний законе ехидства! —
лом у табличку: «Перукарня працює щоденно, крім неділі. Вихідний день — вівторок».
ки з полиці на полицю. Їх дії корегував якийсь чолов'яга в брудному халаті і з хронометром у руці.

— Батьку! — гукнув я. — Перекиньте сюди кількох дівчат, бо черга от-от досягне кордонів нашої країни.

Чолов'яга з хронометром повернув до мене фізію, зрошену творчим потом.

— «Прошу не зривати впровадження наукової організації праці!» — визвірився він. — «Волюнтарист!».

Я зніяковів і ретирувався в чергу. Попереду мене залишилося дванадцять покупців, коли тараня вичерпалася.

Із почуттям інтелектуальної неповноцінності я подався до універмагу. У відділі «Сорочки для чоловіків усіх розмірів» сиділа хемічна красуня і читала книжку.

«Штрих зростаючого рівня культури», — подумав я і люб'язно запитав:

— «Дівчино, яка сорочка мені до лиця?».

— «Арештантська!».

Я відчув, що перевтілююсь в телеграфний стовп...

— «Повилазило? Не бачите, що у нас розложені товари? Дерьовня! Заллють очі горілкою і чіпляються...».

— Та як ви смієте!.. Отаке культурне обслуговування!?

— «Нині прислужниць нема!».

— Але ж — сервіс! Плян товарообігу, нарешті...

— «Ха! Плян ми закрили на нейлонових сорочках...».

— Дайте книгу скарг!

— «Ой, держіть мене ззаду! бо я зараз впаду!» — зареготала юна відьма. — «Він читати не вміє...». І вона тицьнула манікюром у плякат, що майорив над прилавком.

ТУТ ПРАЦЮЮТЬ БЕЗ СКАРГ — прочитав я гасло-кредо і відчув, як уся моя нервова система концентрується в кулаці.

— Ага... Знущаєтесь? Так я вас на увесь світ знеславлю! Я... я письменник!

— Налякав! Теж мені, інструктор людських душ, Жора Смолич...».

— І це в наш час, — запінився я, — коли ми штурмуємо стратосферу, атомне ядро і сферу обслуговування! Громадяни, будьте свідками...

Але тут до моєї кривдниці підскочило ще одне фірмове створіння і заверещало:

— «Манько, кінчай базар, у секцію Любки підкинули безрозмірні імпортні бюстгальтери! І вони чкурнули до Любчиної секції, а за ними всі мої свідки.

Я вдарив кулаком по прилавку і розбив свій годинник. Миттю з'явилась старша продавщиця:

— Працівник на хвилину відлучився, то й хуліганити можна? Вчора отакий нервовий дві сорочки поцупив.

Я загарчав і побіг... до годинникаря.

Тут мене привітав замок, в якому стирчав аркушик паперу:

«Викликали до міліції, коли повернусь — невідомо».

Я подався до бару «Вареники», аби випити горнятко кави з горнятком коньяку і заспокоїтись. Та у барі був «санітарний день».

У стоматологічній клініці — була перерва на обід.

В редакції мені піднесли теж чергову неприємність.

— «Де ви швендяєте? — запитала секретарка. — Ви ж призначили зустріч позаштатним авторам, люди на вас дві години чекали!

— Ат... не помруть, — втомлено відповів я. — Хай навідаються в четвер. Після дощику.

(«Нове Життя» 31. 12. 1970, Пряшів)

ПО СТОРІНКАХ ПРЕСИ

GREEN'S MAGAZINE. В першому числі цього англомовного журналу, що виходить у Детройті, був переклад на англійську мову поезії Василя Симоненка «Суд». В наступному числі буде уривок із автобіографічного нарису Михайла Осадчого «Більмо». Цей уривок буде надрукований за дозволом Українського Видавництва Смолоскип ім. В. Симоненка. Заінтересованих у цьому американському журналі, що має українську сторінку, просимо писати на адресу:

DENYS KWITKOWSKY
7012 Michigan Avenue
Detroit, Michigan 48210, USA.

***

PLAYBOY. Це американський журнал, який, до речі, вже появляється й іншими мовами, цікавий тим, що містить на своїх сторінках майже нагих жінок і в той самий час дуже серіозні статті. Цей журнал має найбільший наклад з усіх журналів у ЗДА, хоч не всі мають відвагу відкрито купувати його, тим менше приносити до дому. Згадуємо цей журнал на цьому місці тому, що на його сторінках в числі за грудень 1972 р. появилося довге інтерв'ю представника «совєтського соцреалізму» й «любимця» Заходу — Євгенія Євтушенка. Що ж, голі жінки мабуть також вже вміщаються в рямці «соцреалізму». Інтерв'ю за довге (9 сторін великої вісімки!), щоб його переповідати в цілості, тим більше, що Євтушенко щедро відповідає на всі запити й обіймає ними майже цілість нашого життя. Але кілька його думок: «Я думаю, що на протязі одної або двох генерацій ми (росіяни — прим. ред.) можемо стати першою нацією (підкреслення редакції) інтелектуалістів», каже він. А це тому, що «там» друкується найбільше книжок і, що там люди найбільше читають...

Далі заявляє, що він не є комуністом, і що в «Росії» є свобода. «Але в моїй країні (Росії — прим. ред.) не є прийнято бігати кругом і кричати: «Я є вільний. Я є вільний!». Це ми знаємо. Вже Шевченко писав, що в «Росії» чи в Московії, за його термінологією — на всіх язиках все мовчить...

Для нього «Росія» і «Совєтський Союз» — це синоніми, хоч він знає, що там є й інші національні «республіки». Він вільно користується обома термінами, маючи завжди на увазі «Росію».

Він дійсно вірить, що всі нормальні люди є, «в глибині своєї душі, інтернаціоналістами». «Але націоналізм далі існує», говорить він. «Націоналізм є найтяжчою людською хворобою, і письменники — такі, як я, — мусять звертатися до себе самих, щоб вилікувати її. Це було одним із основних завдань моїх поезій». Всякий націоналізм для Євтушенка, це хвороба, крім російського... Нарікає він на українців в Америці, з якими він мав «troubles». «Мої клопоти були з українськими націоналістами», скаржиться Євтушенко. «Вони струтили мене зо сцени; я впав на шість стіп. Вони копали мене» і розкидали «непристойні» летючки. Проте жиди не «бадрували» його.

От вам дійсний Євтушенко — не комуніст, але російський шовініст — імперіяліст.

***

НАРОДНА ВОЛЯ — орган Українського Робітничого Союзу з 8 лютого ц. р. помістив розмову - інтерв'ю пані Катерини Домашевської з Головою УРСоюзу — п. Іваном Олексином. Відомо, що з початком цього, 73-го року п. А. Батюк відійшов від виконування своїх обов'язків Голови УРСоюзу, а його заступив активний член Союзу, інж. Іван Олексин.

Заголовок допису «Я вірю в Бога і українські творчі сили» — це слова нового Голови з тексту розмови.

Через пожвавлення союзової праці

до забезпечення нормального зросту УРСоюзу новий Голова плянує піднести авторитет Союзу, щоб згодом впливати на повне об'єднання українського суспільства на громадсько-політичному полі. Це невдячне завдання вимагатиме чимало зусиль та особистої посвяти. Інж. Олексин — людина ідейна й енергійна, зовсім свідома свого відповідального становища. Його погляди на завдання УККА, як всегромадської установи та на повну консолідацію активних українських політичних сил довкола УНРади, стануть запорукою успіху його особливих намірів. Відходом п. А. Батюка УРСоюз втратив заслуженого громадянина, довголітнього Голову, але, водночас збагатився високонадійним й авторитетним заступником в особі нового Голови. Йому належиться вислів довір'я й побажання найкращих успіхів.

ОРГАНІЗАЦІЙНІ СПРАВИ

КР ІСНО. Пригадуємо всім Організаціям зі системи ІСНО, що з датою 20 грудня 1972 вислано їм Обіжник п. н. «Приступаймо до Фонду Розбудови», в якому зазначувано, що згідно в рішення Конференції УНРуху, яка відбулася в Тооронто, Канада, покликано до життя ДІЛОВИЙ ОСЕРЕДОК ІСНО. Там визначено завдання такого Ділового Осередку ІСНО із закликом перевести збірки на його вдержання і ефективне функціонування. До Обіжника були долучені Збіркові Листи.

Тому що визначений там термін збірки добігає до свого кінця, просимо негайно вислати свої звіти разом із збірками на адресу Координаційної Ради ІСНО на адресу:

DENYS KWITKOWSKY
7012 Michigan Avenue
Detroit, Michigan 48210, USA

***

ОДВУ. Для зв'язку та інформації членів ЦУ ОДВУ видає «БЮЛЕТЕНЬ ОДВУ». Вже повилося 3 числа, а наступне, четверте, число появиться в перших днях лютого 1973 р. «Бюлетень ОДВУ» висилається не тільки відділам і делеґатурам, але і поодиноким членам. Тому звертаємося до всіх тих, які з тих або інших причин не одержують нашого бюлетеню, негайно звернутися до своїх відділів, або делеґатур, або й безпосередньо до ЦУправи на таку адресу:

7012 Michigan Avenue
Detroit, Michigan 48210, USA

«Бюлетень ОДВУ» висилаємо і нашим прихильникам та однодумцям. Якщо знаєте таких, просимо писати на повищу адресу й ми включимо їх у список наших читачів і передплатників. Річна передплата виносить 2 дол.

ЦУ ОДВУ

«САМОСТІЙНА УКРАЇНА». З цим числом «Самостійна Україна», дотепер тільки орган ЦУ ОДВУ, стає також офіційним органом Координаційної Ради Ідеологічно Споріднених Націоналістичних Організацій (КР ІСНО). В «Самостійній Україні», крім статтей на загальні теми, найдете статті, відозви чи комунікати, які даватимуть офіційні позиції і становища цілого Українського Націоналістичного Руху до проблем, які матимуть відношення до наших ідеологічно-програмових заложень і до завдань, які постановив собі до виконання наш Рух у боротьбі за повну свободу української нації.

Тому завзиваємо всі наші складові Організації негайно зв'ятися з Адміністрацією «Самостійної Укрїни» і подбати про те, щоб не тільки члени наших складових Організацій, але і наші симпатики та взагалі широка українська громада стали передплатниками «Самостійної України».

В справі адміністрації писати:

INDEPENDENT UKRAINE
2315 W. CHIGAGO AVENUE
CHICAGO, ILL. 60622 USA

В справах редакційних писати:

DENYS KWITKOWSKY
7012 Michigan Avenue
Detroit, Michigan 48210, USA

Звертаємо увагу і на те, що наш журнал спирається тільки на ВЛАСНІ СИЛИ, що майже всі працюють безплатно, але сама передплата не покриє всего того, за що треба буде заплатити. Тому просимо звернути пильну увагу і на збірки на пресовий фонд.

КР ІСНО

85-ЛІТТЯ ПРОФ. О. ГРАНОВСЬКОГО

В жовтні 1972 р. українська громада в Ст. Павл і Міннеаполіс святкувала 85-ліття проф. О. Грановського. Ім'я проф. Грановського як ентомолога широко відоме не тільки в Міннесоті, але і далеко поза її межами. Українській громаді в Америці він відомий не тільки як вчений, але і як суспільно - громадський діяч, поет і невтомний борець за українську справу. Місцеві українці знають його також як людину, до якої можна звернутися з різними справами і він ніколи не відмовить допомогти. «Бажання допомогти нашим людям» — це особлива риса проф. Грановського, яку він і його дружина з повною посвятою виявили супроти нашої еміграції, допомагаючи дуже багатьом влаштуватись в новій країні.

Тому з нагоди 85-ліття проф. Грановського його прийшли привітати сотні гостей, щиро бажаючи йому кріпкого здоров'я і многих літ.

Але місцеві Відділи ОДВУ і УЗХ вирішили ще відмітити цю подію в свому крузі, бо суспільно-громадська діяльність проф. Грановського найбільше зв'язана з цими Організаціями. Тому 10 грудня 1972 р. члени місцевих Відділів ОДВУ і УЗХ та їх родини вітали проф. Грановського і його дружину при смачному обіді. Святом проводив інж. І. Янович, який згадав про заслуги проф. Грановського для української справи і висловив йому за це признання і подяку присутніх і всього українського суспільства. Від ОДВУ голова місцевого Відділу, В. Станиславів. Він вручив проф. Грановському гарно виконану грамоту, підписану всіми присутніми. Голова Відділу УЗХ, М. Реймонд піднесла йому гарний букет квітів. Останнім промовляв сам проф. Грановський, дякуючи присутнім за таке особливе відзначення його 85-ліття в колі членів ОДВУ і УЗХ.

З Організацією Державного Відродження України проф. Грановський пережив найбільш світлі моменти, але також і тяжкі проби. В часі другої Світової Війни, коли Совєтський Союз був союзником ЗДА, на Організацію посипались наклепи своїх і чужих і проф. Грановський героїчно відстояв свою поставу, остерігаючи уряд ЗДА перед надто довірливою політикою супроти большевеків. З бігом часу проф. Грановський не тільки відстояв свою лінію, але і одержав признання за свою поставу від тих, які проти нього виступали.

З іменем проф. Грановського зв'язано багато проєктів, які він заініціював і які він далі послідовно проводить, не зважаючи на свій вік. Одним з його більших осягів в кількох останніх роках є український відділ при бібліотеці Міннесотського університету. Початком цього проєкту було бажання проф. Грановського примістити свою власну бібліотеку і архів при університеті. Його стараннями цей задум виріс у цілий український відділ, бо йому вдалося дістати багато українських книжок і журналів від інших людей і установ, а також переконати університетські чинники, що на цю ціль варто приділити відповідні фонди.

Цей проєкт забирає найбільше часу і зусиль проф Грановського і тому бібліотека не має ще одної книжки, яка там повинна б бути: споминів самого Грановського. Він свідомий цього і обіцяє їх написати.

Український Відділ при бібліотеці Мінесотського Університету є ділом одної людини: проф. Грановського. Повного значення цієї бібліотеки зараз ще неможливо оцінити. Тепер осягнено тільки першу ціль- зберегти українські книжки і інші цінні матеріяли. Але існує можливість, що ця бібліотека стане початком ще більшого проєкту: української катедри при Мінесотському університеті. Зараз ще рано про це говорити, але проф. Грановський робить вже старання, шукає можливостей і постійно плянує. Багато його плянів і проєктів увінчалися успіхом — треба бажати, щоб це був слідуючий.

У його творчій праці бажаємо проф. Грановському багато фізичних і духових сил на многі літа!

Д-р Є. Міцевич

Від Редакції: Ми зі свого боку сердечно долучуємося до побажань наших Друзів в Мінесоті і щиро бажаємо Вш. Професорові многих творчих літ.

На Пресовий Фонд «Самостійної України» зложили в січні 1973 р.

В-ко	25 дол.
Д-р І. Мулик	6
В. Зелез	5
М. Лялька	5
Ю. Юринець	5
С. Паньків	4
В. Попадюк	4
М. Граб	2
І. Олексік	2
З нагоди 85-ліття проф. О. Грановського	145.

Щиро дякуємо!

ВІД АДМІНІСТРАЦІЇ

З цим числом переходимо в нову фазу видавання нашого журналу «Самостійна Україна». Будемо старатися поширити круг читачів так в ЗДА, як і у інших країнах вільного світу.

Згідно з дорученням КР ІСНО, поодинокі Організації і Делеґатури, що входять в склад ІСНОорганізацій подбають скоро подати до Адміністрації адреси осіб, яким належить висилати журнал. Рівночасно всі Організації і Делеґатури ІСНО постараються зорганізувати на свойому терені Представництво «Самостійної України», яке буде мати зв'язок з читачами на їхнім терені діяння та з Адміністрацією.

Це число «Самостійної України» друкуємо у побільшеному накладі, щоб ми могли вислати також оказові числа на адреси поданих нам осіб.

При цій нагоді подаємо до відома, що передплата за журнал «Самостійна Україна» на біжучий рік виносить 10 долярів річно. Рівнож просимо всіх наших читачів, що залягають з передплатою по кінець 1972 р., щоб негайно вирівняли свою залеглість та прислали передплату на біжучий рік. Окремо просимо не забувати за пожертви на Пресовий Фонд журналу.

Адміністрація